

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

[ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΑ-ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΗ]

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΙΝΕΣ ΠΕΡΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ.

Α. Ἡ πόλις τῶν Πατρῶν, τὸ ἐμπόριον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ ἡ ναυτιλία τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ τὰς ἐκθέσεις τῶν προξένων τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας.

Ὅταν ἤρχισα νὰ μελετῶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατὰ προτίμησιν ἐξέλεξα τὴν Τουρκοκρατίαν ὡς στενώτερον συνδεδεμένην πρὸς τὸν σημερινὸν ἑλληνισμὸν καὶ μὴ ἀρκετὰ γνωστήν. Εἰς τὰ εἰδικῶς ἐξιστοροῦντα τὴν περίοδον ταύτην συγγράμματα τῶν Γάλλων καὶ Ἀγγλων πολὺς μὲν γίνεται λόγος περὶ τῆς πνευματικῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοῦ θανάτου τοῦ Ρήγα καὶ τῶν πολέμων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅποια ὅμως ἡ ἄλλη μακρὰ ἱστορία τοῦ ὑποδούλου γένους, ἡ κοινωνικὴ κατάστασις, τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία καὶ αἱ πρὸς τοὺς τυράννους σχέσεις αὐτοῦ, ταῦτα πάντα, καίτοι ἀποτελοῦντα τὴν ἱστορικὴν εἰκόνα ζωῆς φυλῆς, ἢ παραλείπονται ἢ ὡς ἐπουσιώδη παρεισάγονται ζητήματα, οὐχὶ διότι οἱ ἱστορικοὶ τῆς Τουρκοκρατίας παρεγνώριζον τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἀλλὰ διότι οὔτε πηγὰς εἶχον νὰ συμβουλευθῶσιν οὔτε ἡ μνήμη τῶν πρὸς τοῦτο συμβουλευθέντων Ἑλλήνων ἐναποταμίευε παράδοσιν προγενεστέραν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστῶσης ἑκατονταετηρίδος.

Ἐπιμελῶς μελετήσας ἄλλας πηγὰς, ἠθέλησα κατὰ τὸ δυνατόν μοι νὰ παραστήσω τὴν Τουρκοκρατίαν ὅποιαν παρέδωκαν αὐτὴν οἱ αὐτόπται μάρτυρες, θεωρήσας τὴν μαρτυρίαν τῶν συγχρόνων περιηγητῶν καὶ ἱστορικῶν ἀσφαλεστέραν πάσης διαβεβαιώσεως τῶν μεταγενεστέρων· ὅθεν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν ἐδημοσίευσα ἐν Ἀθήναις σειρὰν ἱστορικῶν δοκιμίων, τὰ ὅποια διενουόμεν νὰ λάβω ὑπ' ὄψει, ὅταν, ἐξακριβώσας τὸ ζήτημα, εὐρεθῶ εἰς θέσιν νὰ γράψω ἀνταξίαν τοῦ ὀνόματος ἱστορίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι Τουρκοκρατίας.

Ὅταν ὅμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐρευνήσας εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας ἀνεκάλυψα πολλὰς μυριάδας ἀγνώστων ἐγγράφων ἀφορώντων εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον, ἀνεγνώρισα, ὅτι ἀξιοπιστότεραι καὶ αὐτῶν τῶν συγχρόνων ἱστοριῶν καὶ περιηγήσεων εἶναι αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις, ὅτι αἱ ἀκριβεῖς στατιστικαὶ προτιμῶνται τῶν αὐθαιρέτων πορισμάτων τῆς λεγομένης κατὰ προσέγγισιν ἱστορικῆς μεθόδου καὶ ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους οὔτε εἰς τὰ ἀνύπαρκτα τῶν ἑλληνικῶν μονῶν ἀρχεῖα, οὔτε εἰς τὰ γελοῖα ἐγγράφα τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως πρέπει ν' ἀναζητηθῇ, ἀλλ' εἰς μόνον τὰ πλουσιώτατα τῶν πρακτικῶν Ἑνετῶν ἀρχειοφυλακεῖα. Τὰ ἐγγράφα ταῦτα ἱκανοποιοῦσιν ἀπάσας σχεδὸν τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καλῶς ἐννοουμένης ἱστορίας, διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις μᾶς διδάσκουσι τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τοῦ ὑποδούλου γένους, ἥτοι πῶς τοῦτο ἔζη καὶ πῶς ἐσκέπτετο, τίνες τῶν ξένων ὠφέλησαν ἢ ἐβλαψαν αὐτὸ, ποίας ἀρετᾶς ἀνέδειξεν ἐν ὥρᾳ μεγάλου κινδύνου καὶ διὰ τίνων μέσων ἐξηυμένισε τοὺς ἀγρίους αὐτοῦ δεσπότης.

Ἀντιγράψας τρία τμήματα τῶν ἐγγράφων τούτων (1400 1500), ἐκδίδω μετ' οὐ πολὺ ἀπάνθισμα αὐτῶν, τὸ ὅποιον ὅσον ἀτελὲς καὶ ἀν ὑποτεθῇ, οὐχ ἦττον μέλλει νὰ διαχύσῃ ἀρκετὸν φῶς ἐπὶ τῆς σκοτεινῆς ταύτης περιόδου. Ἀλλὰ τὰ ἐγγράφα ταῦτα δὲν εἶναι οἱ μόνον θησαυροὶ, τοὺς ὁποίους μᾶς διεφύλαξαν τὰ Ἑνετικὰ ἀρχεῖα· εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὰ Κρητικὰ ἐγγράφα ἀποτελοῦσιν ἴδιον τμήμα ἐν τῷ μεγάλῳ ἀρχειοφυλα-

κείῳ dei Frari, πρὸς τὸ πλῆθος δὲ τούτων ἀνθαμιλλῶνται τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐνετοκρατουμένης Πελοποννήσου· ἄλλο νεώτερον τμήμα δύναται νὰ μᾶς χειραγωγῆσῃ εἰς τὸ νὰ παρακολουθήσωμεν ἔτος πρὸς ἔτος τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἑλλάδι Τουρκοκρατίας, νὰ ἐκτιμήσωμεν καλλίτερον τοὺς πολιτικοὺς λόγους τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως, ἐννοοῦντες καὶ ὑπὸ ποίας περιστάσεις τὸ ἑλληνικὸν ναυτικὸν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν μεταδοθὲν, ἐπὶ τέλους συνεκεντρώθη εἰς τὰς τρεῖς ἱστορικὰς νήσους, αἵτινες ἀνέδειξαν αὐτὸ ὡς τὴν μεγίστην τοῦ ἔθνικοῦ ἀγῶνος δύναμιν. Λί πολὺφυλλοὶ ἐκθέσεις τῶν ναυάρχων καὶ τῶν προξένων τῆς Δημοκρατίας περιέχουσι πολυτίμους εἰδήσεις οὐ μόνον περὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν συνεχῶν ἐπαναστάσεων, τῶν ἀρματωλικῶν πολέμων, τοῦ διὰ τῆς ἐπαναστάσεως καταστραφέντος παλαιοτάτου συστήματος τῆς κοινοτικῆς διοικήσεως, ὡς καὶ αὐτῶν τῶν σεισμῶν καὶ ἄλλων καταστροφῶν, τὰς ὁποίας οὔτε κἂν ἐναπεταμίευσεν ἢ συγκεχυμένη μνήμη τῶν μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως ζησάντων γερόντων. Αὐτοὶ οἱ συμπολιῖται τοῦ μακαρίτου Τρικούπη ἐλησιμόνησαν νὰ διαβεβαιώσωσι τὸν ἱστορικὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτι μέχρι τοῦ 1770 ἡ ἐνδοξος πατρίς των εἶχε πολλὰ καὶ μεγάλα πλοῖα, φρεγάτας μάλιστα, καὶ ὅτι μία τῶν φρεγατῶν τούτων ἀνήκεν εἰς τὸν Μάνθον Τρικούπην· ἀλλ' οὔτε οἱ γέροντες τῶν Πατρῶν ἐνεθυμήθησαν νὰ εἴπωσιν εἰς τὸν Μπενιζέλον Ροῦφον, ὅτι διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ συγγενοῦς του Ρόδη Κανακάρη ἡ πόλις αὐτῶν ἀνεγνωρίσθη ἐν ἔτει 1780 ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἐλευθέρως καὶ αὐτοδιοίκητος, καὶ ὅτι ἐνῶ οἱ κάτοικοι τῆς Γαστούνης ἐστέναζον ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τιμαριούχων Κοτομοναίων, οἱ πολιτάρχαι τῶν Πατρῶν ἔρριπτον εἰς τὰς φυλακὰς τοὺς ἀτακτοῦντας ἢ καθυστεροῦντας τοὺς φόρους τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας ἀγάδες. Καὶ ὅμως τὰ πρόσφατα ταῦτα γεγονότα, τὰ ὅποια οὐδεὶς πλέον Μεσολογγίτης ἢ Πατρεὺς ἐνθυμεῖται, λεπτομερῶς ἐξιστοροῦσιν οἱ ἐν Πάτραις καὶ Ναυπάκτῳ πρόξενοι τῆς Δημοκρατίας, ἐκ τῶν ἐκθέσεων τῶν ὁποίων ἀρύομαι τὰς

κατωτέρω επισυναπτομένας ειδήσεις⁽¹⁾. ἀλλὰ πρῶτον ἀνάγκη νὰ εἴπωμέν τινα ἀφορῶντα εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῶν προξενείων τούτων.

Εἶναι γνωστὸν πόσον ἀτυχῶς διεξήγαγεν ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατία τὸν ὕστατον αὐτῆς πρὸς τοὺς Τούρκους πόλεμον καὶ πῶς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμμάχων ἐγκαταλειφθεῖσα ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ τὴν ἀτιμωτικὴν συνθήκην τοῦ Πασάροβιτζ (1718), ἣτις τῇ ἀφήρесе τὴν σπουδαιότεραν τῶν ἐν Ἑλλάδι κτήσεις, ἥτοι τὸ βασιλείον τοῦ Μωρέως ὡς τότε ἐκαλεῖτο ἡ Πελοπόννησος. Οὕτω ταπεινωθεῖσα ἡ Ἑνετία μόλις κατώρθωσε νὰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ νικητοῦ, ὡς ἔλεος μᾶλλον ἢ δικαίωμα, τὴν ἀδειαν ὅπως καὶ τὰ πλοῖα αὐτῆς καταπλέωσιν ἐλευθέρως εἰς τοὺς Τουρκικοὺς λιμένας, πληρόνοντα ὡς οἱ λοιποὶ Φράγκοι τελωνιακὸν δικαίωμα 3 % ἐπὶ τοῦ φορτίου, ἐνῶ πρότερον ἡ Ἑνετικὴ σημαία ἐξαιρετικῶς ἐφορολογεῖτο διὰ δασμοῦ 5 %.

Συνεπεία τῆς συνθήκης ταύτης ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτοῦ (βαΐλου) τῆς Δημοκρατίας Καρόλου Ρουτσίνη ὁ πρῶτος ἐν Πάτραις Ἑνετὸς πρόξενος, Ἄντωνιος Bianchi, ἀνὴρ δεδοκιμασμένης ἰκανότητος ὡς ὑπηρετήσας εὐδοκίμως τὴν Δημοκρατίαν ἐν Ἑλλησπόντῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει· τὸ προξενεῖον τοῦτο ὑπαχθὲν εἰς τὸ ἐν Ἑνετίᾳ ἔδρεϋον Magistrato de' cinque Savii della Mercanzia ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸ νῦν ὑπουργεῖον τοῦ ἐμπορίου, ἔλαβεν ὡς δικαιοδοσίαν πάντας τοὺς ἀπὸ Ἄρτης μέχρι Μεθώνης καὶ Χαλκίδος ἐκτεινομένους λιμένας, ἥτοι συνεχέντρου ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτοῦ ὅλον τὸ ἐμπόριον τοῦ νῦν ἑλληνικοῦ βασιλείου, ἐξαιρουμένων τῶν Ἰονίων νήσων, διότι τοιαύτη πραγματικῶς διεγράφη καὶ εἰς τὸν Bianchi ἡ κυρία αὐτοῦ ἀποστολή, ἥτοι «ἡ παντὶ

(1) Ἄπασαι αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐν Ἑλλάδι προξένων τῆς Δημοκρατίας ἀντεγράφησάν ἐκ τοῦ Archivio Consolare αἱ τῶν ἐν Πάτραις καὶ Ναυπάκτῳ (1720—1790 ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ ἐμφ. ἀντιγράφῳ 524 μεγάλας σελίδας.

σθένει ἀνάπτυξις τοῦ ἐνετικοῦ ἐμπορίου διὰ τῆς ἀποκλειστικῆς καταναλώσεως τῶν προϊόντων τῆς ἐνετικῆς βιομηχανίας εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀγοράς καὶ τῆς συγκεντρώσεως τῶν φυσικῶν τῆς Ἑλλάδος προϊόντων ἐν Ἑνετίᾳ (Dominante.)

Εἰς προξενεῖον τοιαύτην ἔχον δικαιοδοσίαν οὐδεμίαν ὠρίσθη τακτικὴ ἐπιχορήγησις, διότι ἐκτὸς τῆς φορολογίας τῶν ἐπιπλεόντων καὶ ἐκπλεόντων φορτίων εἰσέπραττε καὶ ἀπὸ ἐκάστου πλοίου ναυτιλιακὸν δικαίωμα ἀνάλογον πρὸς τὴν χωρητικότητα αὐτοῦ· οὕτως αἱ μὲν λεγόμεναι μαρσιλιάναι ἐπλήρονον εἰς τὸν πρόξενον 5 1/2 ἐνετικὰς λίρας, αἱ ταρτάναι καὶ αἱ λόνδραι ἡμισυ ἐνετικὸν δουκάτον, τὰ δὲ μικρότερα πλοῖα 26 μέχρι 27 σολδίων, ἐν ἐκάστῳ κατάπλω καὶ ἐκπλω. Τὰ εἰσοδήματα ταῦτα ἦσαν τότε ἀρκετὰ, ὅπως ἐπαρκῶσιν εἰς τὴν ἀξιοπρεπῆ τῶν προξένων συντήρησιν, εἰς τὸ ἐνοίκιον τοῦ προξενείου, τοὺς μισθοὺς τοῦ γραμματέως, τοῦ διερμηνέως καὶ τοῦ γιανιτσάρου, τὰ νενομισμένα πρὸς τοὺς πασάδες δῶρα, ὡς καὶ τὴν ἀναπόφευκτον δωροδοκίαν τῶν Ὀθωμανῶν ὑπαλλήλων, διότι ἄνευ τοῦ μπαξιζίου τούτου ἐτυραννοῦντο ἐμποροί τε καὶ πλοίαρχοι, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πρόξενος ἐξηυτελίζετο ὑπὸ τοῦ οὐτιδανωτέρου Τούρκου ἀτιμωρητεῖ.

Κατακλεύσας ὁ Bianchi εἰς Κόρινθον ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν πασᾶν, καὶ ἀφοῦ προσήνεγκεν αὐτῷ τὸ εἰθισμένον φιλοδώρημα ἦλθεν εἰς Ἄργος, ὅπως ἐκθέσῃ εἰς τὸν ἐνταῦθα ἐδρεύοντα σερασκιέρην τῆς Πελοποννήσου τὸ αἴτιον τῆς ἀφίξεώς του· μετὰ τὴν διανομὴν ἄλλων πλουσίων φιλοδωρημάτων εἰς τὸν Τούρκον στρατηλάτην καὶ τὴν πολυάριθμον αὐτοῦ ἀκολουθίαν, ἐπέδειξε τὸ σουλτανικὸν φερμάνιον, τὸ ὁποῖον ἐπιμελῶς ἐκεῖνος ἐπιθεωρήσας προσεποιήθη, ὅτι εὕρισκει τοῦτο τακτικώτατον, συγχαρεῖς μάλιστα καὶ τὸν πρόξενον ἐπὶ τοιαύτῃ τιμῇ. Ἄλλ' ὡς θέλομεν ἶδει οἱ μετὰ τοῦ πονηροῦ Τούρκου λογαριασμοὶ τοῦ Bianchi δὲν ἐτελείωσαν, ὑπὸ δὲ τὴν πρώτην ἐκείνην εὐπροσηγορίαν ὑπεκρύπτετο ἡ διπλωματικὴ ἐκείνη ὑπουλόγη, τὴν ὁποίαν οὐδ' αὐτοὶ οἱ Ἑνετοὶ, οἱ τοσοῦτον φημιζόμενοι ἐπὶ ὀξυνοῖα καὶ πονηρίᾳ καὶ εἰς μακροχρονίους πρὸς τοὺς

Ἀσιανούς τούτους διατελοῦντες σχέσεις, ἐντελῶς εἶχον σπουδάσει.

Ἐξ Ἄργους μετέβη ὁ πρόξενος εἰς Ναύπακτον καὶ ἐπιδείξας τὰ ἔγγραφα του εἰς τὸν βιζίρην Μουσταφᾶν πασᾶν ἐζήτησε τὴν ἀπαιτούμενην ἄδειαν περὶ ἐλευθέρως διαβάσεως τῶν ἐνετικῶν πλοίων διὰ τῶν φρουρίων Ρίου καὶ Ἀντιρρίου, γνωστῶν τότε ὑπὸ τὸ ὄνομα Dardanelli di Lepanto. Ὁ βιζίρης, εἰλικρινέστερος τοῦ σερασκιέρου, ἔλαβε μὲν un grossissimo regalo, ἀλλὰ καὶ ἀμέσως ἐξέδωκε διαταγὴν πρὸς τὸν δισδάρην τῶν φρουρίων, ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν ζητουμένην διάβασιν.

Οὕτω πλέον ἐξασφάλισας ὁ Bianchi τὴν ἀποστολὴν του ἤρχισε νὰ διανοῆται καὶ περὶ ἰδρύσεως ὑποπροξενείων ἐν Ἄρτη, Δραγαμέστῳ, Μεσολογγίῳ, Ναυπάκτῳ καὶ Κυπαρισσίᾳ (Arcadia), πλήρης δὲ χαρᾶς καταπλεύσας εἰς Πάτρας ἐπαρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τὸν καδὴν καὶ τὸν βοεβόδαν ἵνα τυπικῶς εἰδοποιήσῃ καὶ τούτους περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐλεύσεώς του· οἱ δύο οὗτοι τῶν Πατρῶν διοικηταὶ συνεκάλεσαν διδάνιον πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιθεώρησιν τῶν ἐγγράφων τοῦ νέου προξένου.

Βοεβόδας τῶν Πατρῶν ἦν τότε ὁ Μουσταφᾶς ἀγᾶς Κοτομάνης, εἰς τῶν τιμαριούχων τῆς Γαστούνης, τοῦ ὁποίου τοὺς ἀπογόνους (Χοτμανόγλους) ἐγνώρισε καὶ ὁ Leake ⁽¹⁾· ἐκ μέσης καρδίας ἐμίσει ὁ Μουσταφᾶς οὗτος τὴν Δημοκρατίαν καὶ πρὸ πάντων τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς, οἵτινες συνεχῶς εἰσβάλλοντες εἰς Γαστούνην ἐδήρουν τὰ κτήματά του καὶ ἐφόνευον τοὺς ὑπερασπιζομένους αὐτὰ δουλοπαροίκους· ἔθεν καὶ ἀποτόμως διεκήρυξεν, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν κατάπλου ἐνετικῶν πλοίων, ἐκτὸς ἂν τῷ παρουσιασθῇ διαταγὴ τοῦ σερασκιέρου εἰδικῶς τοῦτο ἐπιτρέπουσα. Ἐμπληκτος ἀκούσας ὁ Bianchi τοιαύτην ἀνέλπιστον διακήρυξιν, μετὰ πολλὰς σκέψεις ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἄργος, φέρων νέα δῶρα εἰς τὸν στρατηλάτην καὶ τὸν κεχαγιάν του, τοὺς

ἥρωας τῆς κωμωδίας ταύτης. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἐξεπλάγη, ὅταν ἐλθὼν εἰς Ἄργος ἤκουσε τὸν σερασκιέρην δικαιοῦντα τὸν βοεβόδαν τῶν Πατρῶν, καὶ τὸ χειρότερον διακηρύττοντα μετὰ νέαν τοῦ φερμανίου ἐπιθεώρησιν, ὅτι πραγματικῶς ἡ σουλτανικὴ διαταγὴ δὲν ἐξηγεῖτο σαφῶς ἂν τὰ ἐνετικὰ πλοῖα ἔχωσι τὴν ἄδειαν νὰ διέρχωνται ἐλευθέρως διὰ τῶν φρουρίων τῆς Ναυπάκτου, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θεωροῦντα ἀπαραίτητον τὴν ἔκδοσιν δευτέρου φερμανίου οὐ μόνον τοῦτο ρητῶς διατάσσοντος ἀλλὰ καὶ ἀκυροῦντος προηγουμένην διαταγὴν τοῦ μεγάλου βιζίρου ρητῶς ἀπαγορεύουσας τὴν τοιαύτην διάβασιν εἰς οἰονδήποτε πλοῖον.

Κύριος σκοπὸς τῆς διπροσώπου ταύτης συμπεριφορᾶς τοῦ σερασκιέρου ἦν ν' ἀπελπίσῃ τὸν Bianchi καὶ οὕτω καταστήσῃ αὐτὸν ὑποχείριον τῆς φιλοχρημάτου ἰδιοτροπίας αὐτοῦ· ἔθεν καὶ διὰ τινος τῶν ἀκολούθων ὑπέδειξεν εἰς τὸν πρόξενον, ὅτι νεμόμενος τὰ ἀλατοπήγια τοῦ Θερμισίου εὐχαρίστως θὰ ἐπώλει τὴν πρόσδοδον αὐτῶν εἰς αὐτὸν τὸν Bianchi, ὅρισας μάλιστα τὸ τε ποσὸν τοῦ παραγομένου ἁλατος καὶ τὴν τιμὴν αὐτοῦ ⁽¹⁾. Ὁ πρόξενος, εἴτε μὴ ἐννοήσας τὸν σκοπὸν τῆς προτάσεως, εἴτε μὴ θελήσας νὰ περιπλακῇ εἰς ἐμπορικὰς δοσοληψίας πρὸς ἕνα σερασκιέρην, ἀπεκρίθη, ὅτι θέλει ὑποβάλλει καὶ συστήσει μάλιστα τὴν προτεινομένην ἀγορὰν εἰς τοὺς ἐν Ἐνετίᾳ ἐμπόρους, ἀπελπισ δ' ἐγκαταλιπὼν τὸ Ἄργος ἐπανεστρεφεν εἰς Ναύπακτον καὶ ἐξηγήθη εἰς τὸν βιζίρην Μουσταφᾶν τὴν ἀκατανόμαστον παλιμβουλίαν τοῦ σερασκιέρου. Ὁ τίμιος οὗτος ἄρχων τῷ εἶπεν ὅτι ἔσον ἀφορᾶ ἑαυτὸν θέλει συμμορφωθῆ πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ φερμανίου, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ἀρκετὰ σαφές, πρὸς πλειοτέραν μάλιστα τοῦ Bianchi ἡσυχίαν ἀνεπέωσε τὴν πρὸς τὸν δισδάρην τῶν φρουρίων διαταγὴν.

⁽¹⁾ Ἡ ἔτησίᾳ παραγωγὴ συνεποσοῦτο εἰς ἑκατὸν χιλιάδας κουβελίων, ἐπώλειτο δ' ἐκάστη τριακοντὰς ὀκάδων ἀντὶ τεσσαράκοντα ἄσπρων.

⁽¹⁾ Travels in the Morea, I, σελ. 10—11,

Διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς διαβάσεως ταύτης ὁ πρόξενος ἐξεπλήρου ἓνα τῶν πρωτίστων ὄρων τῆς ἀποστολῆς του, διότι οὕτω παρεδίδοτο ὁ Κορινθιακὸς κόλπος εἰς ἀποκλειστικὴν νομὴν τῆς Ἑνετικῆς σημαίας, οὐδενὸς ἑτέρου πλοίου ἔχοντος τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρας τῶν φρουρίων διαβάσεως. Πρὸ τοῦ Ἑνετικοῦ προνομίου, τὰ ἐμπορεύματα τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου μετεβιβάζοντο ἐπὶ ἑλληνικῶν πλοιαρίων εἰς Πάτρας, ἐνταῦθα δὲ καταπλέοντα τὰ ξένα πλοῖα παρελάμβανον τὰ φορτία ἐπιβεβαρυμένα διὰ διπλοῦ δασμοῦ· οἱ Τούρκοι τελῶναι, οὔτε κατὰστικα κρατοῦντες, οὔτε δικαιοσύνην γινώσκοντες, εἶχον ὡς τιμολόγιον τὴν αὐθαιρεσίαν αὐτῶν, ἕκαστος δὲ αὐτοχειροτόνητος φορολόγος ἀπῆτει δασμὸν ἐπὶ παντὸς ἐμπορεύματος, ἀδιαφορῶν ἂν τοῦτο ἐφορολογήθῃ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῆς ἐξαγωγῆς.

Ὁ Bianchi λεπτομερῶς ἐξιστορήσας πάντα τ' ἀνωτέρω πρὸς τοὺς ἐν Βενετίᾳ Πέντε (Cinque Savii) καὶ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει βαῖλον παρεκάλεσε θερμῶς τὸν τελευταῖον νὰ μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ μεγάλῳ βιζιρῇ πρὸς ἕκδοσιν διαταγῶν πρὸς τὸν σερασκιέρην, ἵνα τῷ δειχθῇ ἡμερώτερος· ἐν δικαίᾳ δὲ ἀγανακτήσει χαρακτηρίζει οὕτω τοὺς Μωραίτας Τούρκους «questi Turchi di Morea sono scelleratissimi, et pare per essi non voglia alcun freno per ridurle al giusto e conveniente.»

Διὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῆς εὐπροσηγορίας τοῦ προξένου, τῆς ἀφθονίας τῶν δώρων αὐτοῦ, πρὸ πάντων δὲ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ βαίλου ἐξηυμενίσθησαν σὺν τῷ χρόνῳ οἱ Τούρκοι τῶν Πατρῶν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σερασκιέρης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταχθεὶς οὐ μόνον ἔπαυσε παρεμβάλλων προσκόμματα εἰς τὸν Bianchi, ἀλλὰ καὶ κατ' αἴτησιν αὐτοῦ ἔπαυσε τὸν δύστροπον τῶν Πατρῶν λιμενάρχην καπιττὰν Ὀσμάν.

Οὕτως ἐγκαταστάς ἐν Πάτραις ὁ Bianchi εὔρε φθισιῶν καὶ κατεστραμμένον τὸ Ἑνετικὸν ἐμπόριον. Οἱ εἰς τοὺς λιμένας τῆς Πελοποννήσου Ἑνετοὶ πλοίαρχοι ἐκακοποιοῦντο καὶ ἐληστεύοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες εἰσπράττοντες ἐξ τοῖς

ἑκατὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ φορτίου, ἐλάμβανον καὶ ἐν ἑνετικὸν φλωρίον ὡς δικαίωμα ἀγκυροβολήσεως· πᾶν πλοῖον παραλαμβάνον ἐμπορεύματα ὄφειλε νὰ πληρώσῃ πλὴν τῶν ἄλλων δικαιωμάτων καὶ δῶρον εἰς τὸν βοεβόδα τριάκοντα μέχρι τεσσαράκοντα φλωρίων, καταπλέον δ' εἰς ἕτερον λιμένα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς φορτώσεως ἢ ἐκφορτώσεως ὑπεχρεοῦτο νὰ καταβάλῃ τοὺς αὐτοὺς φόρους καὶ δικαιώματα.

Φοβερά εἶχον ἰδίᾳ παράπονα οἱ σύνδικοι τῆς Ζακύνθου κατὰ τοῦ βοεβόδα τῆς Γαστούνης. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Πυλαρινοῦ (1725) καὶ οἱ ὕστερον καταπλέοντες εἰς τοὺς λιμένας τοῦ βοεβόδα τούτου Ζακύνθιοι πρὸς προμήθειαν ζωοτροφιῶν, ἐνῷ ἠγόραζον ἕκαστον μὲν βοῦν πρὸς τέσσαρα τὸ πολὺ ρεάλια, τὸ δὲ πρόβατον πρὸς εἴκοσι παράδες, ὑπεχρεοῦντο εἰς πληρωμὴν φόρου ἐξαγωγῆς 25 παράδων διὰ τὸν βοῦν καὶ δύο παράδων διὰ τὸ πρόβατον· ὁ τυρὸς καὶ τὰ μαλλία ἐδασμολογοῦντο 5 % ἐπὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν· πρὸς τούτοις δ' ἕκαστον φορτίον ἐπεβαρύνετο διὰ συμπληρωτικοῦ φόρου ὀκτῶ μέχρι δέκα φλωρίων. Ἡ τοιαύτη δ' ἐπαχθῆς φορολογία ἦν συνεχῆς ἀφορμὴ συμπλοκῶν καὶ φόνων.

Πρὶν προβῆ εἰς διόρθωσιν τῶν καταμηνυομένων καταχρήσεων ὁ Bianchi διατρέξας τὴν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ προξενίου ὑπαγομένην χώραν ἠθέλησε νὰ πεισθῇ πρότερον ἂν εὐρίσκωνται κατάλληλα ὄργανα, εἰς ἃ ἠδύνατο νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἑνετικῶν συμφερόντων. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Γαστούνην καὶ Κυπαρισσίαν μετὰ ὀλίψεως εἶδε, πόσον ἐνωρὶς ἐλησμονήθη τὸ ὄνομα τῆς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀπαλλαξάσης τὴν Πελοπόννησον Δημοκρατίας· οὐδένα εὔρεν Ἑνετὸν ὑπήκοον, καὶ τὸ περιεργότερον, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἐγκατεστημένοι Ἴόνιοι ἀπέβαλον τὴν ἑνετικὴν ὑπηκοότητα καὶ ἔζων ἡσύχως, ὡς ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἐκλέξας τοὺς ὑποπροξένους αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῶν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἰδίως τὴν Δημοκρατίαν διαθέσεων τοῦ βοεβόδα Γαστούνης, Μεχμέτ-ἄγᾶ Κοτομάνη· πιστὸν ἀπεικόνισμα τοῦ ἐν Πάτραις ἀδελφοῦ

του Μουσταφά ὁ βοεβόδας τῆς Γαστούνης, ἅμα ἀκούσας τὴν πρότασιν τοῦ προξένου, διεμαρτυρήθη λέγων ὡς ἐκεῖνος, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἴδρυσιν ἐνετικῶν ἀρχῶν, ἐκτὸς ἂν διαταχθῇ ὑπὸ τοῦ σερασκιέρου. Ὁ Bianchi εὐρῶν μέσον ἐξευμένισμοῦ τοῦ Μεχμέτ ἀγα, ἐπρότεινεν ὡς ὑποπρόξενον Γαστούνης (¹) τὸν Ἰωάννην Πελικάνον, τῆς δὲ Κυπαρισσίας τὸν Φραγκῆσκον Φραντζῆν, προσθέσας ὕστερον καὶ τρίτον ὑποπρόξενον κατὰ σύστασιν αὐτοῦ τοῦ βοεβόδα, τὸν ἐπίσης Ζακύνθιον Ἰωάννην Σωμερίτην.

Ἄλλ' ἂν μετὰ τοσαύτης ἐπιτυχίας ὁ Bianchi ἐξωμάλυε τὰς πρὸς τοὺς Τούρκους διενέξεις, οὐδόλως κατώρθωσεν οὔτε οὗτος οὔτε οἱ διάδοχοι αὐτοῦ νὰ ἐξευμένισωσι τὸν ἐν Πάτραις πρόξενον τῆς Ἀγγλίας, ὅστις μετὰ πολλῆς δυσαρρεσκείας ἰδὼν τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἐνετικοῦ προξενείου, ἐκήρυξεν ἀμέσως πρὸς αὐτὸ πόλεμον τοσοῦτον λυσσώδη, ὥστε οὔτε ἡ εὐπροσηγορία τοῦ Bianchi, οὔτε αἱ ταπειναὶ ὑποκλίσεις τῶν διαδόχων αὐτοῦ κατώρθωσάν ποτε νὰ σθέσωσι τὸ ἄδικον ἐκεῖνο μῖσος. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐνετοῦ ὁ Βρεττανὸς ἐμίσει οὐχὶ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἐνετῶν· χάριν τοῦ ἐμπορίου τούτου παρεδόθησαν εἰς τὴν βαρβαρικὴν ἐρήμωσιν βδελυροῦ τυράννου αἱ ὠραιότεραι καὶ ἱστορικώτεραι τῆς ὑψηλοῦ χώραι, καὶ κατεδικάσθησαν εἰς φρικῶδη ζυγὸν εὐγενεῖς φυλαί, αἵτινες ἐδώρησαν εἰς τὸν κόσμον τὸν πολιτισμὸν, διότι τοιοῦτον ἦν τὸ ἐμπορικὸν συμφέρον τῶν Ἐνετῶν, αἱ αὐταὶ δὲ ἐμπορικαὶ ἀρχαὶ διέπυσι δυστυχῶς καὶ τὴν πολιτικὴν τῶν διαδόχων αὐτῶν. Τὸ ἐμπόριον ἀνέτως ἐκμεταλλευόμενον τὴν βαρβαρότητα, οὔτε τὸν συναγωνισμὸν ἀνέχεται, οὔτε δύναται

νὰ θυσιάσῃ τὸν ἐγωιστικὸν αὐτοῦ προορισμὸν εἰς στιγμιαίας ἐξάψεις εὐσπλαγγνίας καὶ φιλανθρωπίας· τὸ ἐμπόριον εἶναι ὁ ἀσπονδότερος τῆς ποιήσεως ἐχθρὸς, ἀλλοίμονον δ' εἰς τοὺς ἀπλοῖκούς λαούς, οἵτινες παραγνωρίζοντες τὴν ἐγωιστικὴν καὶ ἄσπλαγγνον ἀρχὴν τοῦ ἐμπορικοῦ συμφέροντος, ἐξαρτῶσι τὸ μέλλον αὐτῶν ἐξ ἀπατηλῶν ἐξάψεων ἀχαλινώτου φαντασίας, τὴν ὁποίαν ἐπίτηδες ἐξάπτει διὰ δολερῶν ὑποσχέσεων μελλούσης εὐημερίας ὁ καλῶς ἐννοῶν τὸ συμφέρον αὐτοῦ ἔμπορος. Ἡ σημερινὴ Γαλλία θεωρεῖται ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν φιλόανθρωπον τῶν ἐθνῶν, ὅταν ἔμως καὶ αὐτὴ ἔβλεπε τὴν Ἀνατολήν, ὡς καθαρὸν ἐμπορείας στάδιον, ἐφθόνησε καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν εὐημερίαν τῆς τότε ἀξιοθρηνητοῦ Ἑλλάδος, καὶ πολὺ εἰργάσθη εἰς ἀθλιεστέραν παράτασιν τῆς ἀπεριγράπτου ἐκείνης ἀθλιότητος, διότι ὡς ρητῶς ἐκήρυττον οἱ πρόξενοι αὐτῆς «Notre commerce du Levant est perdu, s' il passe dans les mains des Grecs» (²).

Ἐξετάζων ὁ Bianchi τὴν διαγωγὴν του οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εὐρίσκει ἀπορμηὴν, τὴν δυναμένην ἔστω καὶ κατ' ἐπιφάνειαν, νὰ δικαιολογήσῃ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος τοῦ Ἀγγλοῦ συναδέλφου του, ἀπ' ἐναντίας μάλιστα, αὐτὸς ἔχει δικαιοτάτα παράπονα κατὰ τούτου, ὡς ἀναφανδὸν ὑποστηρίζοντος τὸ λαοεμπόριον τῶν ἐνετικῶν προϋόντων καὶ ἀνοίγοντος τὸ προξενεῖον αὐτοῦ ἄσυλον εἰς τοὺς δι' ἀξιοποίνους πράξεις διωκομένους Ἐνετοὺς ὑπηκόους «Δὲν μὲ ἀφίνει νὰ ζήσω (γράφει ἐπανειλημμένως), μὲ ἐνοχλεῖ καθ' ἐκάστην, μὲ ὑβρίζει, ἐπεμβαίνει εἰς τὰ καθήκοντά μου, καὶ παντὶ τρόπῳ προσπαθεῖ νὰ μὲ ἀποξενώσῃ τῶν Ἐνετῶν ἐμπόρων· διὸ σὰς καθικετεύω, ἐνεργήσατε ὅ,τι ἐγκρίνετε, ὅπως τέλος πάντων ἡσυχάσω καὶ ἐξασκήσω τὸ ἀξίωμα μου μετὰ τῆς προσηκούσης ἀξιοπρεπείας εἰς τὸ ἀξιολάτρευτον ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος μου». (²)

(¹) Felix Beaujour Tableau du commerce de la Grèce formé d'après une année moyenne, depuis 1787 jusqu' en 1797. Paris, an VIII, τόμ. II, σελ. 225.

(²) Ἐκθεσις τῆς 21 Ἰανουαρίου 1720 (τὸ ἔτος τοῦτο ἀντι-

(¹) Εἰς τὸ ὑποπροξενεῖον τοῦτο ὑπήχθησαν καὶ αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ, Ὄρφα καλουμένου ἐν ταῖς ὑπ' ὄψει ἐκθέσεσιν· ἐκ τῆς παραφθορᾶς ταύτης δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ὁ λαὸς εἰς Ρουφειᾶν παρέφθειρε τὸν Ἀλφειὸν μετατρέψας ἐν ἀρχῇ τὸ λ εἰς ρ, Ἀρφειὸς, καὶ ὕστερον τὸ α εἰς ο, Ὄρφειδος, ἐπὶ τέλους δὲ ἐναλλάξας τὰ ἀρχικὰ γράμματα, Ροφειδος καὶ Ρουφειᾶς.

Ἄγνοεῖται τί ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐνήργησεν ἡ Ἐνετία, τὸ βέβαιον ὅμως, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐμείνεν ἀδιόρθωτος, ὡς δηλοῦται καὶ ἐκ τῆς ἐξῆς ἐκθέσεως τοῦ προξένου Λύγουστι-
νου Δελλαπόρτα α' Ἡ ἄδικος καὶ κατηραμένη διαγωγή τοῦ
προξένου τῆς Βρετανίας Daniel Paul μὲ ἀναγκάζει νὰ προσ-
τρέξω εἰς τὸ ὕψος τῶν ὑμειτέρων ἐξοχοτήτων καὶ ἐπικαλεσθῶ
τὴν κατάλληλον Θεραπείαν καὶ ἱκανοποιήσιν. Παραλαμβάν-
ων ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τοὺς Ἐνετοὺς ὑπηκόους ἐξερε-
θίζει αὐτοὺς εἰς πᾶσαν ὕβριν κατὰ τῶν ἄλλων, αὐτοὶ δὲ φιλο-
τιμοῦνται νὰ δειχθῶσιν ἀντάξιοι μαθηταὶ τοιοῦτου διδασκά-
λου. Παντὶ σθένει ἐπιζητεῖ τὴν ἀμαύρωσιν τῆς ἐνδόξου ἡμῶν
σημαίας, οὐδὲν ἄλλο ἐπιδιώκων διὰ τούτων καὶ ἄλλων παρο-
μοίων ἐπιχειρημάτων ἢ τὴν ταπείνωσιν αὐτῆς, ὡς τοῦτο κα-
θαρῶς ἐπέδειξε καὶ ἐπὶ τῶν προκατόχων μου. Οὐδεμία παρ'
ἐμοῦ οὐδέποτε τῶ ἐδόθη ἀφορμὴ, ἀπ' ἐναντίας μάλιστα ἐπι-
κρατεῖ μεταξὺ τούτου καὶ τῶν ἄλλων προξένων ἀρμονία βε-
βαίας φιλίας. Χορηγεῖ ἄσυλον εἰς τοὺς λιποτάκτας, ἀποστέλ-
λων μάλιστα τούτους εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν. Διὰ πολλοὺς
λόγους ἀρμόζει μοι ἡ ὑπομονή, ἂν καὶ ἡδυνάμην ὡς πρεσβύ-
τερος τὴν ἡλικίαν νὰ μεμφθῶ τὴν διαγωγὴν του, ἴσως δὲ καὶ
τοῦτο πράξω ἀργότερον, ἀφοῦ δὲν παύει ἐφευρίσκων νέους τρό-
πους δυσαρσεκείας (¹).

Ἄλλὰ καὶ ἕτερον ἀντίζηλον διέκρινεν ὁ Bianchi πολὺ ἐπι-
κινδυνωδέστερον τοῦ Βρεττανοῦ προξένου, αὐτὸν τὸν κάτοικον
τῶν χωρῶν, τὰς ὁποίας ἤλθε νὰ ἐκμεταλλευθῇ μὲ τὸ δικαίω-
μα τοῦ ἰσχυροτέρου. Οἱ Τούρκοι ἦσαν οἱ ὀνομαστικοὶ τῶν Πα-
τρῶν ἄρχοντες, πράγματι ὅμως ἡ πόλις ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἑλ-
ληνας, οἵτινες κάλλιον τῶν ξένων γινώσκοντες καὶ τοὺς πό-
ρους τοῦ τόπου καὶ τὰ ἐλατήρια τοῦ ἐξευμενισμοῦ τῶν Ὀθω-
μανῶν, εἶχον συγκεντρώσει εἰς χεῖρας αὐτῶν τὴν ἀληθῆ τοῦ

στοιχεῖ πρὸς τὸ ἡμέτερον 1721, διότι τὸ ἐνετικὸν ἔτος ἤρχιζεν
ἀπὸ τοῦ Μαρτίου).

(¹) Ἐκθεσις τῆς 4 Μαρτίου 1730.

τόπου ζώην, ἤτοι τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Ἡ ἀδιάλει-
πτος προσπάθεια τῆς Ἐνετίας, ὅπως οἰκειοποιηθῇ ἀμφοτέρω-
ταῦτα, ἦν βεβαίως ἡ κυριώτερα ἀφορμὴ τοῦ πρὸς αὐτὴν μί-
σους τῶν Ἑλλήνων. Πρὸ μικροῦ διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτῶν
τῶν Ἑλλήνων ἡ Δημοκρατία ἀποδιώξασα τοὺς Τούρκους κα-
τέλαβε τὴν Πελοπόννησον· ὅταν ὅμως οἱ ἐλευθερωθέντες διέ-
κρινον, ὅτι ὀπισθεν τῶν σημαίων τοῦ Μοροζίνη ἤρχοντο τάγ-
ματα ἀποστόλων τῆς Ρωμάνας ἐκκλησίας καὶ ὄχλοι πεινα-
λέων ἀβοκάτων καὶ καταστιχαρίων, καὶ σμῆνος μαυροφόρων
ἱεροξεταστῶν, ὅταν εἶδον, ὅτι μόνον τὰ ἐνετικὰ πλοῖα εἶχον τὸ
δικαίωμα τῆς ἀκτοπλοίας, τὸ δὲ ἐμπόριον ἦν ἀποκλειστικὸν
προνόμιον τῶν πατρικίων καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, τότε ἐκ
μέσης ψυχῆς ἠύχθησαν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ,
τὴν δ' εὐχὴν ταύτην δὲν ἐξέφραζον παρρησία εἰς μόνους τοὺς
Ἑυρωπαϊοὺς περιηγητάς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὄπλων ὑπεστήρι-
ξαν, οὐδεὶς δὲ τῶν κατακτητῶν ἐδιώχθη πανηγυρικώτερον
τῶν κτήσεων αὐτοῦ ἢ οἱ Ἐνετοὶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου.

Ἐν καὶ μόνον γεγονός ἀρκεῖ ἵνα δεῖξῃ τὸ πρὸς τὸν Bian-
chi μῖσος τῶν Πατρῶν. Τὸν ἰούνιον τοῦ 1721 τὰ πληρώ-
ματα ἐπταννησιακῶν τινῶν πλοίων συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς
ἐν Ἠλείᾳ Τούρκους καὶ Ἑλληνας, καὶ ἐφόνευσαν δύο Τούρ-
κους καὶ ἐλήστευσαν τρεῖς Ἑλληνας· εἰς τὸ ἀκουσμα τοῦτο,
ὁ ἐκεῖ παραπλέων Ἐνετὸς ναύαρχος ἔστειλε γαλέρας τινὰς,
ἐπὶ τῶ αὐτῶ δὲ σκοπῶ καὶ ὁ Bianchi ἐξώπλισε δύο ἀλιευ-
τικὰ πλοῖα. Ἀμέσως ὅμως οἱ ἐν Πάτραις Ἑλληνες καὶ Ἐ-
βραῖοι μετέβησαν ἐν σώματι εἰς τὸν καθῆν καὶ κατηγορήσαν-
τες αὐτὸν τὴν πρόξενον ὡς αἴτιον τῶν φόνων καὶ τῆς ἀτα-
ξίας, ἀπήτησαν τὴν παραδειγματικὴν αὐτοῦ τιμωρίαν. Ὁ κα-
θῆς προσεκάλεσεν ἀμέσως τὸν Bianchi εἰς ἀπολογία, καὶ
ἐλθόντα τὸν ἐταπείνωσε, τὸν ὕβρισε καὶ τὸν ἠπειλήσεν, ὅτι θὰ
ζητήσῃ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου τὴν ἀνάκλησίν του.
Ὅταν δ' ὕστερον ἐνεφανίσθησαν εἰς Μεσολόγγιον τὰ ὑπὸ τὸν
Κατσόνην καταδρομικὰ πλοῖα, οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν, καὶ
τοὶ μεμνημένοι εἰς τοὺς πατριωτικοὺς τοῦ Λάμπρου σκοποὺς,

ἔλεγον οὐδὲν ἤττον εἰς τοὺς Τούρκους, ὅτι ὁ Ἐνετὸς πρόξενος ἔφερε τοὺς καταδρομεῖς διὰ νὰ βλάψουν τὸ κράτος τοῦ σουλτάνου!

Τοῦ μίσους τούτου κυρία ἀφορμὴ ἦν ἡ ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ ἀντιζήλια· διὰ τὸν λόγον τοῦτον θέλομεν ἶδει τοὺς Ἐνετοὺς προξένους ἐπιστῶντας τὴν σύντονον προσοχὴν τῶν Πέντε ὡς καὶ τῶν Ἐνετῶν ναυάρχων ἐπὶ τῆς ἐπικινδύνου διὰ τὰ ἐνετικὰ συμφέροντα ἀναπτύξεως τοῦ ναυτικοῦ τῶν Μεσολογγιτῶν καὶ Γαλαξειδιωτῶν, τοὺς δ' ἐμπόρους τῶν Πατρῶν οὔτε πρὸς τὰς τιμολογικὰς διατάξεις τοῦ προξένου συμμορφουμένους, οὔτε θέλοντας νὰ παύσωσι τὸ ἐξ Ἐνετίας λαθρεμπόριον, ἀλλὰ διακηρύττοντας, ὡς ἂν τὰ λαθρεμπορικὰ φορτία αὐτῶν ἀνεκαλύπτοντο, ὅτι ὡς ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου εἶχον τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐμπορεύωνται ὅπως τοῖς συμφέρει. (1)

Ἄγνοῶ ἂν εἰσηκούσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει αἱ προσημειωθείσαι κατὰ τοῦ Bianchi ἀπειλαὶ τοῦ καδῆ τῶν Πατρῶν, τὸ βέβαιον ὅμως, ὅτι ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπη τὰς Πάτρας πρὸ τῆς λήξεως τῆς ὀρισθείσης αὐτῷ πενταετίας, ἐμπιστευθεὶς τὸ προξενεῖον εἰς τὸν γραμματέα αὐτοῦ Ἰερώνυμον Κουερίνην, πρὸς τὸν ὁποῖον οἱ Τούρκοι προσφέρονται μετὰ τῆς αὐτῆς τραχύτητος, περιφρονοῦντες καὶ ὑβρίζοντες αὐτόν. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ δραστηρίου καὶ συμβιβαστικοῦ Bianchi ἐγένετο τὸ σύνθημα τῆς παραλύσεως οὐ μόνον τοῦ ἐνετικοῦ ἐμπορίου ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ προξενείου· εἰς διόρθωσιν τῶν κακῶν τούτων ἐμόχθησεν ὁ νέος πρόξενος, Εὐαγγελιστῆς ὁ Πυλαρινὸς, οὔτε ὅμως τὴν προσήκουσαν ἰκανότητα ἔχων πρὸς ἀνάπτυξιν ἐμπορίου, οὔτε τὴν εὐνοίαν τῶν ἐν Ἐνετίᾳ χαίρων, οὐδὲν κατώρθωσεν, ἀλλ' ἀνεχώρησε γράψας πολλὰς ἐκθέσεις οὐδὲν ἄλλο περιεχούσας ἢ μεμψιμοιρίας κατὰ τῆς δυστυχούς

(1) Questi Greci dissero esser (οἱ πλοῦταρχοι) loro mercanti et sudditi al Turco, et che vogliono far portare d' ogni sorte di merci, et che io non gli posso proibire. Ἐκθέσις τῆς 31 Μαρτίου 1721.

θέσεώς του (miserrissimo consolato) καὶ προσωπικὰς ὑβρεῖς κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ.

Καθὰ προσημειώθη, ἡ δικαιοδοσία τοῦ πρώτου ἐν Πάτραις προξένου περιελάμβανε καὶ τοὺς ἀπὸ Ἄρτης μέχρι Μεθώνης καὶ ἀπὸ Μεσολογγίου μέχρι Χαλκίδος διεσπαρμένους λιμένας, οἱ δὲ ὑποπρόξενοι ἔτιον τακτικῶς εἰς τὸ κεντρικὸν προξενεῖον τὰ κεκανονισμένα δικαιώματα· κυριώτεροι τῶν ὑποπροξένων τούτων ἦσαν ὁ ἐν Κυπαρισσίᾳ καὶ ὁ ἐν Ναυπάκτῳ· εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην θέσιν, ἔχουσαν δικαιοδοσίαν μέχρι Δομβραίνης καὶ Χαλκίδος, διώρισεν ὁ Bianchi ὑποπρόξενον τὸν Ἀθηναῖον Βερνάρδον Μάκολαν. Ἄμα ὅμως ὁ Πυλαρινὸς ἀνέλαβε τὸ προξενεῖον τῶν Πατρῶν, οἱ Πέντε χειραφετήσαντες τὴν Κυπαρισσίαν καὶ τὴν Ναύπακτον προήγαγον αὐτὰς εἰς βαθμὸν προξενείων, τὰ ὁποῖα παρέδωκαν εἰς δύο ἑτέρους Κεφαλλῆνας, τὸν Πέτρον Κατσαίτην καὶ τὸν Γεώργιον Κούμανον. Ὡς πρόξενος Ναυπάκτου ὁ Κούμανος μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν ἀρκετὰ εὐρείαν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἤρχισεν ἐποφθαλμιῶν τὴν Κόρινθον καὶ αὐτὰς τὰς Πάτρας, ἐπὶ τούτῳ δὲ συνεννοούμενος πρὸς τὸν Κατσαίτην ἐκίνησαν πάντα λίθον, συκοφαντοῦντες εἰς τοὺς Πέντε καὶ αὐτὸν τὸν Πυλαρινὸν ὡς ἀνάξιον πάσης δημοσίου θέσεως, διότι δῆθεν διετέλει ὑπὸ τὸ βάρος σοβαρᾶς κατηγορίας, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ κατεδικάσθη εἰς ἔξορίαν ὑπὸ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀρχῶν. Ἐνῶ δὲ ὁ Πυλαρινὸς προσπαθεῖ νὰ διαλύσῃ τὰς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας, οἱ δύο ἀντίπαλοι περικόπτουσιν αὐθαιρέτως τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἀφαιροῦντες διαφόρους λιμένας. Ὁ Πυλαρινὸς συσσωρεύει ἐκθέσεις κατὰ τῶν δύο προξένων, τοὺς ὁποῖους ἐπὶ τὸ εἰρωνικώτερον ὀνομάζει connestabili di Lepanto e di Arcadia, καὶ μέχρι κόρου ἐπαναλαμβάνει, ὅτι ὁ πόλεμος αὐτῶν δὲν βλάπτει μόνον τὸ προξενεῖον τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐνετικὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ὅλον ἐν καταστρέφεται μὴ δυνάμενον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ βάρη τοιαύτης προξενικῆς πολυτελείας, ὅτι τὰ ἐνετικὰ πλοῖα διέρχονται ἀνευ προξενικῆς ἀδείας τὰ φρούρια τῆς Ναυπάκτου, διότι καὶ οἱ πρόξενοι καὶ οἱ Τούρ-

κοι άγνοοῦσι τίς τῶν τριῶν προξένων υπέγραψε τὴν ἄδειαν. Οὕτω δ' ἐξακολουθῶν τὸν πρὸς τοὺς ἀντιζήλους ἀγῶνα δδύρεται, ὅτι περιῆλθεν εἰς τελείαν ἀπόγνωσιν, ἔτι δὲν δύναται διὰ τοῦ προξενείου νὰ πορισθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἔτι κατέφαγεν ἄλλην τὴν περιουσίαν του, ὅτι περιῆλθεν εἰς θέσιν ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς ἐπαιτείας, καὶ ἐπὶ τέλους, ὅτι πρέπει νὰ τῷ ὀρισθῇ τακτικὸς μισθὸς ἴσος τοῦλάχιστον πρὸς τὸν τοῦ Γάλλου ὑποπροξένου, λαμβάνοντος 2000 γρόσια κατ' ἔτος, ἢ ἄλλως νὰ τῷ δοθῶσι τοῦλάχιστον οἱ πλούσιοι λιμένες τῆς Ναυπάκτου καὶ τῶν Σαλόνων, ὁ δὲ Κούμανός, ἂν θέλῃ, δύναται νὰ διορισθῇ ὑποτελὴς ὑποπρόξενος Γαστούνης, ἔνθα δύναται ν' ἀπολαμβάνῃ ἀνέτως 500 γρόσια κατ' ἔτος ἐλεύθερα οἰουδήποτε βάρους. Τοιαῦτας ἐκθέσεις γράφει ὁ Πυλαρινὸς ἀρχόμενος διὰ τῆς ἐκφραστικῆς φράσεως «Distrutto questo misero consolato.»

Ἐκ τῶν διασωθεισῶν ἐκθέσεων τοῦ Κουμάνου ὡς προξένου Ναυπάκτου (1724—1729) βλέπομεν, ὅτι τὰς αὐτὰς μεμφιμοιρίας ἐπαναλαμβάνει καὶ οὗτος, λέγων, ὅτι αἱ εἰσπράξεις αὐτοῦ οὔτε εἰς τὸ ἀπλῶς ζῆν τῷ ἐπαρκοῦσιν, ἀφοῦ ἐξ αὐτῶν πληρόνεται τὸ ἐνοίκιον τοῦ προξενείου, 50 δουκάτα, καὶ ὁ μισθὸς τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ γιανιτσάρου, συμποσούμενος εἰς 100 τοιαῦτα νομίσματα, καὶ ὅτι διὰ νὰ ζήσῃ ὀπωσοῦν ἀξιοπρεπῶς πρέπει νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ καὶ αὐτὴ ἡ πόλις τῶν Πατρῶν!

Ὁ ἀγὼν δὲν περιορίσθη εἰς τὰς πρὸς τοὺς Πέντε ἐκθέσεις, ἀλλὰ παρεξέτραπη καὶ εἰς γελοίας ἐπιδείξεις, δι' ἃς ἐταλάνισαν τὴν Δημοκρατίαν καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι. Οὕτως ἐν ἔτει 1725 ὁ Κούμανος διώρισεν ὑποπρόξενον Σαλόνων τὸν ἐνταῦθα διατρίβοντα Γάλλον Monsù Giorgio Aubert, πράκτορα τοῦ ἐν Ἐνετίᾳ ἐμπορικοῦ οἴκου τοῦ Ἰωαννίτου Μαρούτση, ἀλλ' ὁ Πυλαρινὸς μὴ ἀναγνωρίσας αὐτὸν ἐσφράγισε τὸ ὑποπρόξενεϊον. Τὸ αὐτὸ δὲ ἀποπειραθεὶς καὶ κατὰ τῆς Κυπαρισσίας ἐστειλεν ἐκεῖ ἐπὶ σκοπῷ σφραγίσεως τὸν γραμματέα αὐτοῦ, ὅστις ἔμως κηρυχθεὶς ὑπὲρ τοῦ Κατσαίτου ἦλθεν εἰς Τρί-

πολιν καὶ παρέστησεν εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς, ὅτι ἐπὶ τῆς Κυπαρισσίας οὐδὲν εἶχεν ὁ προϊστάμενός του δικαίωμα! Φοβούμενος ὁ Πυλαρινὸς μὴ οὕτως ἀπολέσῃ καὶ τὴν Γαστούνην, ἔσπευσε νὰ διορίσῃ ὑποπρόξενον ἐνταῦθα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωάννην. Ὁ Κούμανος ἐν τούτοις προχωρῶν κατέλαβε καὶ τὴν Λειβαδόστραν, ἢ Λειβαδόστραταν (Livadostrata) ὡς γράφουσιν αἱ ἐκθέσεις, ὁ δὲ Πυλαρινὸς καταμηνύσας τὸν ἄρπαγα εἰς τοὺς Πέντε λέγει, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Κόρινθος ἐπαπειλεῖται νὰ τοῦ ἀφαιρεθῇ.

Τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1726 διεδέχθη τὸν Πυλαρινὸν ὁ Ἐνετὸς Marco Testadura, τοῦτον δὲ ὁ Αὐγουστῖνος Δελλαπόρτας (28 ὀκτωβρίου 1728) ὁ τελευταῖος τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει παράπονα κατὰ τῶν ἄρπακτικῶν τάσεων τοῦ Κουμάνου, ὅστις οὐδὲν ἤττον κατάρθωσε νὰ διορισθῇ αὐτὸς μὲν πρόξενος Πατρῶν (4 Μαρτίου 1733), ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Φραγκῆσκος πρόξενος Ναυπάκτου.

Ἄγνοῶ εἰς ὅποια μέσα ἐχρεώσται ὁ Κούμανος τὴν εὖνοιαν τῶν Πέντε· εἰς τὰς ἐκθέσεις αὐτοῦ δὲν διατηρεῖ τὴν προσήκουσαν πρὸς ἑαυτὸν ἀξιοπρέπειαν, ἀφοῦ ἀντὶ νὰ γράψῃ ὡς οἱ ἄλλοι «la mia umiltà» προτιμᾷ τὸ ἀληθῶς βλακῶδες «l'umile imbecillità mia»· ἀλλ' ἐὰν ἠγνόει τὴν γλῶσσαν τῆς ἀξιοπρεπείας, ὁ Κούμανος κάλλιον παντὸς ἄλλου ἐγίνωσκε τί σημαίνει ἐμπόριον, καὶ πῶς τιθασσεύονται οἱ ἄγριοι Τούρκοι, διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν ἐπὶ προξενίας αὐτοῦ τὸ μὲν ἐνετικὸν ἐμπόριον ἀνθρῶν, τὸ δὲ προξενεῖον ὀπωςδὴποτε ὑπὸ τῶν Τούρκων σεβόμενον. Ἐν καὶ μόνον ὁ πρόξενος οὗτος ἔχει παράπονον, ὅτι αἱ συνεχεῖς τῶν πασάδων ἀλλαγαὶ τὸν ὑποβάλλουσιν εἰς ἀνυπόφορα φιλοδωρήματα. «Κακῆ μοίρα, γράφει, ὁ τόπος οὗτος δὲν διοικεῖται σπανίως εἰς πασὰς μένει εἰς τὴν θέσιν του ἐπὶ 8 μῆνας· τὸ παρελθὸν ἔτος ἠλλαξαν δύο, τὸν δὲ μάρτιον τοῦ ἔτους τούτου ἦλθε τρίτος, τὸ δυστύχημα δὲ, ὅτι εἶναι πασάδες τριῶν οὐρῶν, δηλαδὴ βιζίραι, καὶ οὕτως ἀναγκάζομαι νὰ προσφέρω φιλοδωρήματα ἀνάλογα πρὸς τὸν βαθμὸν των... ὁ μὴ συμμορφούμενος πρὸς τὴν συνήθειαν ταύ-

την ἐκτίθεται εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ πασᾶ καὶ τὴν λύσσαν τῶν ὑπηκόων του.»

Ἄλλ' ἂν καὶ οἱ ἄλλοι πρόξενοι ἐφιλοδώρουν τοὺς πασάδες, ὁ Κούμανος ὅμως ἐγίνωσκε τὸ μυστήριον νὰ προσελκύη στενώτερον τὴν εὐνοίαν αὐτῶν· ὡς πρόξενος Ναυπάκτου κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν μουσελίμην τοῦ Κάρλελι (Ἀκαρνανίας) νὰ ἐλαττώσῃ τὰ λιμενικὰ δικαιώματα τῶν λιμένων τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, ὡς καὶ τῆς Ναυπακτίας· περὶ τῶν πρώτων θὰ γίνῃ προσεχῶς λόγος, τὰ δὲ δεύτερα, ἀόριστα ὄντα καὶ ἐκ μόνῃς τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ ναυάρχου Σινὰν Ρεῖς ἐξαρτώμενα, ἐκανόνισεν οὕτως ὁ Κούμανος· 5 παράδες δι' ἕκαστον καΐκιον, 15 διὰ τὰς φρεγάτας καὶ 100 διὰ τὰ μεγαλειτέρας χωρητικότητος πλοῖα· ὁ ἐπὶ τῶν σιτηρῶν φορολόγος, ἐνῶ ἐλάμβανε πρότερον 15 ἄσπρα διὰ πᾶν ἡμίκοιλον, ἤρκεσθη τότε εἰς τὰ 12 $\frac{1}{2}$.

Ἐλθὼν εἰς διαπληκτισμοὺς πρὸς τὸν ἐν Πάτραις πρόξενον τῆς Ὀλλανδίας, τὸν Ἀθηναῖον Δημήτριον Μυιάρην, κατώρθωσε τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ (1735). Εἰς ἐλεεινὴν εὐρώων κατάρτασιν τὸ ἐνετικὸν ἐμπόριον ὁ Κούμανος εἰργάσθη μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ δραστηριότητος εἰς ἀναζωογόνησιν αὐτοῦ, ἐκ δὲ τῶν προξενικῶν εἰσπράξεων φαίνεται ἀνέτως ζῶν, ἀφοῦ εἰς τὰς ἐκθέσεις αὐτοῦ δὲν ἀπαντῶσιν αἱ συνήθεις τῶν πειναλέων προκατόχων καὶ διαδόχων αὐτοῦ μεμψιμοιρίαι. Τὰ εἰς τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ λιμένας εἰσπλέοντα καὶ ἐκπλέοντα πλοῖα ἐπλήρονον 1 % ἐπὶ τοῦ φορτίου, λιμενικὸν δὲ δικαίωμα πᾶσα μὲν ταρτάνα δύο φλωρία, ἢ μαρσιλιάννα 4, καὶ ἕξ τὰ μεγαλειτέρας χωρητικότητος (bastimentli grossi). Ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τούτων ὁ πρόξενος ἐπλήρυνε πλὴν τοῦ ἐνοικίου τοῦ προξενείου, τὸν μισθὸν ἐνὸς γραμματέως, ἐνὸς διερμηγέως καὶ ἐνὸς σημαιοφύλακος. Οἱ πλοίαρχοι συνήθως μὲν ἐπλήρονον τοῖς μετρητοῖς, μὴ ἔχοντες ὅμως πρόχειρα χρήματα ἐξέδιδον συναλλαγματικὰς, τὰς ὁποίας ὁ πρόξενος ἔπεμπεν εἰς ἐξαργύρωσιν εἰς Ἐνετίαν ἢ εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐμπορικὰς πόλεις, ἰδίᾳ δ' εἰς Ἀθήνας.

(Ἐπεναί συνέχεια)

Κ. ΣΑΘΛΣ.

Ο ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ ΩΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ.

Ἡ διόρυξις τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέζ δὲν ἐπήνεγκεν ἔτι ὅλας αὐτῆς τὰς συνεπείας. Ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, τῆς ὁποίας γνωστὸν τὸ σχετικῶς πρὸς αὐτὸν ἐπίμηκες σχῆμα, συγκεντρώνει πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸ ἀνατολικὸν ἐμπόριον τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Κίνας, τῆς Ἰνδίας, τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου καὶ ἐν γένει τῶν κυριωτέρων σημείων τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ, ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς Μεσογείου Θαλάσσης, τῆς ὁποίας γνωστὸν τὸ πλατὺ σχῆμα, ἐγείρει τὸ ζήτημα περὶ τοῦ τίς εἶναι ἡ προτιμωτέρα διεύθυνσις τῆς πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν συγκοινωνίας.

Ἐὰν διαιρέσωμεν τὴν καθόλου ἐμπορίαν τὸ μὲν εἰς βαρεῖαν καὶ μικρότιμον, τὸ δὲ εἰς ἐλαφρὰν καὶ πολύτιμον, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ταχύτης τῆς κινήσεως τῆς δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν κατ' ἀμφοτέρους τοὺς κλάδους τούτους. Τὰ βαρέα καὶ μικρότιμα ἐμπορεύματα δύνανται νὰ φθάσωσι καὶ βραδύτερον, προτιμῶντα τὴν εὐθηνότεραν ὁδὸν, τὴν ὁποίαν ἂν ἀκολουθήσωσι τὰ ἐλαφρὰ καὶ πολύτιμα ἐπιβαρύνονται ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πολὺ περισσότερον ἢ ἂν ἦσαν βαρέα καὶ μικρότιμα. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν ὑπ' ὄψιν δύο κιβώτια ἰσοβαρῆ, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν τιμᾶται 300 δραχμᾶς, τὸ δὲ 300,000· διὰ πᾶσαν ἡμέραν ποῖος τόκος ἀναλογεῖ πρὸς τὸ πρῶτον καὶ ποῖος πρὸς τὸ δεύτερον! Ἐὰν εἰς 10—12 δρ. συγκεφαλαιῶνται αἱ ἡμερήσιαι ὀλικαὶ δαπάναι τοῦ μικροτίμου κιβωτίου, αἱ τοῦ πολυτίμου θέλουσιν ἀναβιβασθῆ εἰς 1000—1200. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἐμπορευόμενος τὰς πολυτίμους πραγματείας θέλει τραπῆ τὴν ταχύτεραν συγκοινωνίαν· θὰ προτιμήσῃ δηλαδή τῆς ἰστισφόρου τὴν ἀτμοκίνητον, καὶ ἐκ τῆς κατὰ θάλασσαν τελευταίας τὴν κατὰ ξηρὰν, ἣτις εἶναι διπλασίας καὶ τριπλασίας δυνάμεως.

Τοιοτοτρόπως σχετικῶς πρὸς τὴν διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης καὶ τοῦ Ἴσθμοῦ τοῦ Σουέζ διεύθυνσιν τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, τὸ μὲν βαρὺ ἐξ αὐτοῦ καὶ μικρότιμον δύναται νὰ εἰσέρχεται διὰ τῶν πλοίων εἰς τοὺς κόλπους τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα θέλει προτιμᾶ τοὺς βαθύτερον πρὸς τὴν ξηρὰν εἰσερχομένους, ἵνα οὕτω προσεγγίζῃ τὰς μεγάλας τῆς Εὐρώπης ἀγοράς· ὅσον ὁμοίως ἀφορᾷ τὸ ἐλαφρὸν καὶ πολύτιμον, αὐτὸ ἐπιλαμβάνεται τῆς πρώτης χερσαίας ἀτμοκινήτου συγκοινωνίας, ἵνα κερδίσῃ ἐπὶ τῶν προειρημένων δαπανῶν αὐτοῦ ἑκατονταπλάσια. Ὡστε ἐγείρεται τὸ ζήτημα ποῖος εἶναι ὁ σχετικῶς πρὸς τὸ διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ἐμπόριον, τὸ παρὸν καὶ τὸ ἐσόμενον, μᾶλλον κατὰ σκοπὸν σιδηροδρομικὸς διὰ τὴν Εὐρώπην σταθμὸς.

Καὶ τό γε νῦν ἔχον, ὁ τοῦ Βρεντησίου σταθμὸς ἀποτελεῖ τὸ κύριον σημεῖον τῆς τοιαύτης συγκοινωνίας· ὄν εἰς τὸ στόμιον σχεδὸν τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἀφῆρσεν ἀπὸ τῆς Τεργέστης ὀλόκληρον τὸ πολύτιμον ἐμπόριον, ἀφῆκε δὲ αὐτῇ τὸ βαρύτερον. Ἄλλ' ἡ κατάστασις αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι αἰωνία. Ἡ κατάβασις τῆς Αὐстро-Οὐγγαρίας μέχρι τῶν ἀρκτικοδυτικῶν ὁρίων τῆς Μακεδονίας φέρει εἰς τὸ μέσον, ἔκτος τῆς πολιτικῆς ἐννοίας, ἐμπορικὴν σημασίαν ἐξόχου πρὸς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον διαφέροντος, διότι, θεωρουμένης τῆς Αὐстро-Οὐγγαρίας ὡς τοῦ σπουδαιότερου πολιτιστικοῦ, βιομηχανικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην κέντρου, θέλει τοῦτο ἐπιζητήσῃ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας χερσονήσου ἀντιζύγιον τῆς διὰ Βρεντησίου Ἰταλικῆς σιδηροδρομίας. Ὡστε, ἀργὰ ἢ τάχιον, ζήτημα νέας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, μόλις τὰ πράγματα καθησυχάσωσι, θὰ τεθῇ ἐπὶ τῆς τραπέζης μετὰ τρόπου πολὺ σπουδαιότερου τῶν μέχρι τοῦδε δοκιμασθέντων κατὰ τὸν ἡμέτερον ὀρίζοντα.

Ἐκ τῆς ἐπόψεως ταύτης σπουδαιοτάτην κέκτηται σημασίαν ἢ καὶ ἄλλοτε ὑποδειχθεῖσα ἐν τῇ Οἰκονομικῇ Ἐπιθεωρήσει ἰδέα τῆς διὰ Πειραιῶς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας, μετὰ τὴν Εὐρώπης καὶ Ἀλεξανδρινῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἀνάπτυξις

τῆς ἰδέας ταύτης καὶ ἡ ἀνύψωσις αὐτῆς εἰς ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ὀφείλεται ἰδίως εἰς τὸν G. G. Hahn, τὴν ὁποίαν οὗτος ἐξ εἰδικῆς τῶν τόπων μελέτης ἐξέθηκεν τῷ 1861, πραγματευόμενος περὶ τῶν Αὐстро-ουγγρικῶν σιδηροδρόμων ἐν τῇ «ἀπὸ Βελιγραδίου εἰς Θεσσαλονίκην Περιηγήσει» του. Ἴδου αἱ σχετικαὶ πρὸς τὸ προκείμενον θέμα σκέψεις:

Ὅτι ὁ Πειραιεὺς εἶναι ὁ κύριος σταθμὸς τοῦ πρὸς τὴν Ἀλεξανδρείαν ταχέος (ἐλαφροῦ καὶ πολυτίμου) ἐμπορίου εἶναι εὐαπόδεικτον μέχρι καταφανείας, διότι ὁμιλοῦσιν αἱ ἀριθμοί. Ἐὰν νῦν ἀτμόπλοιον διατρέχῃ κατὰ πᾶσαν ὥραν 2 1/2 γεωγραφικὰ μίλια (15 τοιαῦτα μίλια=1 μοῖρα), λέγομεν ὅτι εἶναι πρώτης τάξεως· ἐν τούτοις ὑπάρχουσι σιδηροδρομικαὶ ἀμαξοστοιχίαι διατρέχουσαι 6 κατὰ μέσον ὄρον μίλια, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τοὺς Ἀγγλικούς σιδηροδρόμους καὶ μάλιστα τοὺς Ἀμερικανικοὺς, οἵτινες τρέχουσι πολὺ πλειότερον. Ἐπομένως οὕσης τῆς σιδηροδρομικῆς ταχύτητος μείζονος τῆς τοῦ ἀτμοπλοίου (6: 2 1/2), ἢ διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας ταχεία ἐμπορία θέλει προτιμήσῃ τὴν σιδηροδρομικὴν, ἅπασαι δὲ αἱ πρὸς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ συγκεντρούμεναι γραμμαὶ αὐτῆς θέλουσιν ἐπιζητήσῃ τὰ συντομώτερα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς σημεῖα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ συνενώσωσι τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀνατολῆς διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης.

Κατὰ τὰς ἀκριβεστέρας καταμετρήσεις, ἡ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἀπόστασις ὑπολογίζεται εἰς ναυτικὰ μίλια (60 τοιαῦτα ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 1 μοῖραν) ὡς ἑξῆς:

μέχρι Πειραιῶς	511	}	μέχρι Τεργέστης	1237
» Θεσσαλονίκης	670		» Γενούης	1320
» Βρεντησίου	835		» Μασσαλίας	1425

Ὡστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ κατ' ἐξοχὴν Εὐρωπαϊκὸς λιμὴν, ἀπέναντι ὄλων τῶν πρὸς τὰς ἄνω πόλεις γραμμῶν, εἶναι ὁ τοῦ Πειραιῶς, ἅμα ὡς συνενωθῇ οὗτος μετὰ τῆς Εὐρώπης διὰ σιδηροδρόμου. Διότι ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι δύο ἀτμόπλοια διατρέχοντα ἐν μιᾷ ὥρᾳ δέκα ναυτικὰ μίλια ἀποπλέουσι συγχρόνως ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν θὰ ρίψῃ τὴν

ἄγκυραν του ἐν Πειραιεῖ, εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ ἕτερον, τὸ διὰ Βρεντήσιον προωρισμένον, πρέπει νὰ διατρέξῃ 324 ἔτι ναυτικά μίλια, ἤτοι 32 ὥρας, ὑπὸ τοὺς αἰσιωτέρους ἂν καὶ οὐχὶ τόσον συνήθεις ὄρους τῆς Ἀδριατικῆς Θαλάσσης. Ἐπομένως τὸ εἰς Πειραιᾶ καταπλέον ἀτμοκίνητον θὰ προηγηθῇ τοῦ εἰς Βρεντήσιον κατὰ 192 γεωγραφικά μίλια.

Ἡ προτεραιότης αὕτη ἀποδεικνύει ὅτι, τοῦ Πειραιῶς συννευμένου σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Εὐρώπης, ὀλοκλήρος ἡ κίνησις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ ταχέος ἐμπορίου θέλει μεταβῆ εἰς αὐτὸν, οὐ μόνον ἢ διὰ Βρεντησίου ἀλλὰ καὶ ἢ μέχρι τῶν δυτικωτέρων ἄκρων, διότι καὶ ἡ Λισαβὼν καὶ ἡ Κάδιξ διὰ Πειραιῶς θὰ συγκοινωνῶσι μετὰ τοῦ Σουέζ. Ὑποθέτομεν ὅτι ὁ Πειραιεὺς τοιοῦτοτρόπως συνδεόμενος μετὰ τῆς Εὐρώπης δὲν θὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὸ βραδυκίνητον ἐμπόριον τοῦ κόσμου ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὸ ταχυκίνητον, αὐτὸ φέρεται πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς δυνάμειος τῶν πραγμάτων· τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἐμπορίου τούτου θὰ εἶναι τοιοῦτον, ὥστε συγκρινόμενον πρὸς ὀλοκλήρον τὴν παγκόσμιον ἐμπορικὴν κίνησιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων θὰ ἐπισκιάζῃ αὐτήν.

Ἐὰν ἀπὸ τῆς γενικῆς ταύτης ἐπόψεως στρέψωμεν τὴν προσοχὴν πρὸς τὰς γραμμάς, αἵτινες δύνανται νὰ συνδέσωσι τὸν Πειραιᾶ πρὸς τὸ σύστημα τῶν Εὐρωπαϊκῶν σιδηροδρόμων, παρατηροῦμεν τρεῖς τοιαύτας πρὸς ἄρκτον γραμμάς, ἤτοι 1) ἀπὸ Πειραιῶς πρὸς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Βρεντησίου, 2) ἀπὸ Πειραιῶς πρὸς τὴν Ἀλβανο-δαλματικὴν γραμμὴν, 3) ἀπὸ Πειραιῶς πρὸς τὴν Μακεδονο-δαρδανικὴν γραμμὴν. Πραγματεύτεον οὕτω τὰ περὶ ἐκάστης αὐτῶν ἰδιαιτέρως.

Α'. — Ἡ ἀπὸ Πειραιῶς μέχρι Βρεντησίου γραμμὴ παριστᾷ πολλὰς δυσχερείας. Κατὰ πρῶτον μεσολαβεῖ ἡ Ἀδριατικὴ θάλασσα, ἀκολούθως ἡ γραμμὴ αὕτη θὰ ἀκολουθήσῃ τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας, τὰ βόρεια τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, διὰ τῶν φαράγκων δὲ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ διὰ τῆς Βοιωτίας θὰ ἀπολήξῃ εἰς Πειραιᾶ. Ἀρκεῖ νὰ συμβουλευθῇ τις τὸν γεωγραφικὸν χάρτην, ἵνα κατανοήσῃ τὰς δυσυπερβλή-

τους δυσκολίας εἰς ἃς εἶναι ἐκτεθειμένη ἢ προκειμένη γραμμὴ, ἐκ τῶν ὁποίων ὡς καὶ ἐκ τῆς θαλασσίας διὰ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἀναγκαίως κατ' αὐτὴν συνεχείας θὰ καταστῇ ἀδύνατος ὁ συναγωνισμὸς τῆς πρὸς τὰς καθ' ὀλοκλήριαν σιδηροδρομικὰς γραμμάς, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἐλαχίστων ἐπιτοπίων ἐν Ἑλλάδι κερδῶν τῆς γραμμῆς ταύτης ἕνεκα τῆς ὀλιγανθρωπίας καὶ τῆς ἐλλειποῦς ἐξαγωγῆς τῶν ὀρεινῶν τόπων, τοὺς ὁποίους θέλει διασχίσει.

Β'. — Ἡ δευτέρα γραμμὴ τῆς ἐνώσεως τοῦ Πειραιῶς μετὰ τῆς Εὐρώπης διὰ τῆς Ἀλβανο-δαλματίας διατελεῖ ὑπὸ πάς ἐξῆς περιστάσεις. Ἐὰν ἐκ Λονδίνου σύρωμεν ἐπὶ τοῦ χάρτου δύο εὐθείας, τὴν μὲν πρὸς τὴν Βιέννην τὴν δὲ πρὸς τὴν Τεργέστην, παρατηροῦμεν ὅτι εἶναι ἴσαι πρὸς ἀλλήλας. Σύροντες δὲ δύο ἐπίσης εὐθείας γραμμάς ἐκ Πειραιῶς πρὸς τὴν Τεργέστην καὶ πρὸς τὴν Βιέννην, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ πρὸς τὴν Τεργέστην εἶναι κατὰ 20 γεωγραφικά μίλια συντομωτέρα, ἕνεκεν τῆς μεγάλης καμπύλης τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ πρὸς ἀνατολὰς ἢ ἀπὸ Βιέννης μέχρι Πειραιῶς ξηρά. Ἐπομένως ἡ διὰ Τεργέστης ἀπὸ Πειραιῶς μέχρι Λονδίνου σιδηροδρομικὴ γραμμὴ θὰ εἶναι ταχύτερα τῆς διὰ Βιέννης κατὰ $3 \frac{1}{3}$ ὥρας, ὑπολογιζομένων ὡς ἀνωτέρω 6 γεωγραφικῶν μιλίων κατὰ πᾶσαν ὥραν.

Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἡ γραμμὴ αὕτη θέλει ἀπαντήσῃ σπουδαίας δυσχερείας τόσον κατὰ τὸ ὀρεινὸν μέρος τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης ὅσον καὶ ἀπὸ διαφόρων ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν μεσημβρινὴν διεύθυνσιν αὐτῆς. Καὶ ἐν Δαλματίας δὲ ἡ γραμμὴ αὕτη θέλει διασχίσει ἀπότομα ὄψωματα, ὡς καὶ μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ δυτικῆς Μακεδονίας πιθανῶς θὰ ἀπαντήσῃ τοιαύτης φύσεως ἐμπόδια. Κατὰ τὰ λοιπὰ αὐτῆς μέρη, ἐν Ἀλβανίᾳ, Μακεδονίᾳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Ἑλλάδι, αἱ δυσχερείαι ἐξομαλύνονται διὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν αὐταῖς κοιλάδων καὶ πεδιάδων. Ἡ γραμμὴ αὕτη θέλει μὲν ἐκτελέσει τὸν ἑαυτῆς προορισμὸν σχετικῶς πρὸς τὴν μεταγωγὴν τοῦ παγκοσμίου ταχέος ἐμπορίου, ἔχει τι ὅμως ἀπόκεντρον πρὸς τοὺς Αὐστρο-

ουγγρικούς σιδηροδρόμους, καὶ μέχρι Τεργέστης εἰς μικρὰ ἐπιτόπια εἰσοδήματα δύναται νὰ ἀποβλέψη, ὡς π. χ. ἐν Δαλματία· πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ καὶ ὁ πέραν ταύτης μέχρι Δυρραχίου συναγωνισμὸς τῆς Θαλασσίας συγκοινωνίας, εἰς τὸν ὁποῖον αὕτη θὰ ὑπερισχύσῃ. Ὑποθέτομεν ὅτι μετρία θὰ εἶναι ἡ κίνησις καὶ κατὰ τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν Ἀλβανίαν, Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν μέρος τῆς γραμμῆς ταύτης. Ἐν γένει πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι κατὰ τὴν Ἑλληνο-αλβανο-δαλματικὴν γραμμὴν ἐπικρατεῖ μᾶλλον ὁ χαρακτήρ τοῦ ταχέος ἐμπορίου.

Γ'. — Ἡ τρίτη ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Λονδῖνον γραμμὴ, ἡ Ἑλληνο-μακεδονο-δαρδανικὴ, καί τοι ὡς προερέθη μακροτέρα διὰ Πέστης καὶ Βιέννης τῆς διὰ Τεργέστης, ἔχει τὸ μέγα πλεονέκτημα ὅτι ὅλον τὸ διὰ τῆς Οὐγγαρίας μέρος τῆς εἶναι συμπεπληρωμένον ἤδη μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Δουνάβεως καὶ πέραν ἔτι, ἐξ οὗ περ ἡ ἐπιχείρησις δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἐκεῖθεν, ἐνῶ ἡ προεκτεθεῖσα δευτέρα γραμμὴ καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κατὰ τὰς Ἀλπεῖς μέρους αὐτῆς πρέπει νὰ ἀρχίσῃ ἐκ Τεργέστης. Ἡ διαφορὰ εἶναι, εἰς εὐθείαν διεύθυνσιν πεσσαράκοντα γεωγραφικὰ μίλια ὑπὲρ τῆς τρίτης γραμμῆς. Ἄλλ' εἶναι καὶ ἄλλο πλεονέκτημα κατὰ τὴν γραμμὴν ταύτην, ὅτι τὸ Σερβικὸν μέρος αὐτῆς ἀπὸ τῶν Αὐστριακῶν ὁρίων μέχρι Νίσσης, ἐξ 26 περίπου γεωγραφικῶν μιλίων, ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς μεταξὺ Βιέννης καὶ Κωνσταντινουπόλεως σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία μόνον ἐν Νίσσῃ θέλει ἀχωρισθῆ ἀπὸ τῆς γραμμῆς τοῦ Πειραιῶς· προφανὲς δὲ τὸ ἐκ τῆς συνεχείας ταύτης κέρδος, ὅπερ θέλει χρησιμεύσει ἢ εἰς ἐλάττωσιν μέχρι τοῦ ἡμίσεος τῶν δαπανῶν τῆς Πειραικῆς γραμμῆς ἢ εἰς διπλασιασμὸν τῶν ἐσόδων αὐτῆς.

Ἐν γένει ἡ προκειμένη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἶναι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἢ καταλληλοτέρα. Ἀφ' ἑνὸς θὰ συνδέσῃ τοὺς Αὐστρο-ουγγρικούς σιδηροδρόμους καὶ ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐλκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὸ βαρὺ ἐμπόριον τῆς Θεσσαλονίκης, ἥτις ὅσον ἀφορᾷ αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Τεργέστην ὑπὸ εὐρωστοτέρους ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ὁδούς. Ἐξοχος εἶναι ἡ σημασία τῆς

γειτνιασεως τῆς σιδηροδρομικῆς ταύτης γραμμῆς πρὸς τὴν μεγάλην ἀρτηρίαν τοῦ Δουνάβεως. Ἐπειτα καὶ ἡ ἐπιτόπιος κατὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν παραγωγὴ θὰ δώσῃ οὐκ ὀλίγην τροφήν εἰς τὸν ἐν λόγῳ σιδηρόδρομον· γνωστὰ εἶναι τὰ εἰς μέταξαν, βαμβάκιον καὶ ἔριον προϊόντα τῆς πλουσίας Μακεδονίας ἐν γένει τὸ ἔδαφος καὶ ἡ εὐνοϊκὴ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἀνάπτυξις τῶν διαφόρων κατ' αὐτὸ ἔρων τῆς καλλιεργείας πρέπει νὰ ὑπολογισθῶσιν ἰδιαιτέρως. Καθ' ὅλην τὴν διεύθυνσιν τῆς γραμμῆς ταύτης ἐπικρατοῦσι τὸ πλεῖστον πεδινὰ μέρη· ἐκτὸς τῶν Θεσσαλικῶν Τεμπῶν καὶ τῶν περὶ τὰς Θερμοπύλας στενοποριῶν, εἰς τὸ λοιπὸν μέρος αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐργασίαι θὰ εὐρωσιν ἐνώπιόν των, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ὁμαλότητα ἀξίαν πάσης συστάσεως. Καὶ τὸ Ἑλληνικὸν τμήμα, καί τοι δὲν διακρίνεται ὑπὸ μεγάλης ἐπιτοπίου παραγωγῆς, πάντως, καὶ δὴ μετὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῆς Κωπαίδος ἐν Βαιωτίᾳ, θέλει χορηγεῖ εἰς τὸν ἐν λόγῳ σιδηρόδρομον σπουδαίας διὰ τὸν Πειραιᾶ ποσότητος δημητριακῶν καρπῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἰδιαίτερα τῆς ὑπὸ μελέτην σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Ὑποτιθεμένου δὲ καὶ πάνυ εὐλόγως τοῦ Λονδῖνου ὡς σημείου πρὸς ὃ διευθύνεται τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον, ἵνα ποιήσῃ τοῦτο τὸν μέγαν αὐτοῦ κύκλον, δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸ ἄλλος κατὰ τὴν Μεσόγειον σταθμὸς μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως τόσον ἐπίκαιρος ὅσον ὁ Πειραιεύς. Ἀργὰ λοιπὸν ἢ γρήγορα οὗτος θέλει συλλέξει τὰ διπλώματα του ἐκ τῆς μεγαλουργοῦ δυνάμεως τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν πανταχόθεν προσιωνίζονται αἱ οικονομικαὶ καὶ πολιτικαὶ τύχαι τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ.

Ὑπὸ τοὺς ἔργοστάσιον καὶ τεχνουργεῖον ὑπονοοῦμεν κατὰ μὲν τὸν πρῶτον τὰ καταστήματα ἐκεῖνα, ἐν

οἷς κατασκευάζονται τὰ κοινότερα τῶν βιομηχανικῶν ἐφοδίων, ἤτοι ὑφάσματα καὶ λοιπὰ κοινῆς χρήσεως ἀντικείμενα· κατὰ δὲ τὸν δεύτερον τὰ καταστήματα, ἐν οἷς κατασκευάζονται μᾶλλον πολυτελέστερα καὶ ἐντεχνότερα εἶδη ὡς κάτοπτρα, κρύσταλλα κλπ. Ἀπὸ τῆς διακρίσεως ταύτης, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πᾶσαν τὴν ἐπιθυμητὴν δι' ἐπιστημονικοῦς ὄρους ἀκρίβειαν, μεταβαίνοντες εἰς τὴν ἐν Ρωσίᾳ ἐκτύλιξιν τῆς βιομηχανίας, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν αὐτῇ τὰ ἐργοστάσια καὶ τὰ τεχνουργεῖα ἤρχισαν νὰ συστηματοποιῶνται μόλις κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος. Αἱ καταστατικά ἡμῶν γνώσεις, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, εἶναι δυστυχῶς ἐλλειπεῖς, ὡς μὴ ὑπάρχοντος ἐν Ρωσίᾳ συστηματικοῦ τρόπου καταγραφῆς (ἴδε de Levron Καταστατικὴ Ρωσσίας S. Pétersbourg, 1875 καὶ Loucachevitch, 1877). Ἐξ ὧν ὅμως ἠδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν πηγῶν ἀξιοπίστων, πιθανωτάτη εἶναι ἡ διαβεβαίωσις, ὅτι τὰ ἐν Ρωσίᾳ ἐργοστάσια καὶ τεχνουργεῖα ἤρξαντο νὰ ὑπερδιπλασιάζωνται μόνον ἀπὸ τὸ 1860. Κατὰ τοὺς αὐθεντικοὺς καὶ ἀξιοπίστους καταστατικούς πίνακας ἀτόμων, οἵτινες τὸν βίον ὅλον αὐτῶν κατεδαπάνησαν εἰς τὰς τοιοῦτου εἶδους συλλογὰς, ἡ ὅλη ἐτησίᾳ βιομηχανικὴ παραγωγὴ τῆς Ρωσσίας κατὰ τὸ 1871 σὺν τῇ δενδροκομίᾳ καὶ βαναυσουργίᾳ ἀνήρχετο εἰς 800 ἑκατομ. ρούβλια· τοῦ ποσοῦ δ' αὐτοῦ ἀναλογιζομένου πρὸς τὸν ὅλον τῆς χώρας πληθυσμὸν, προκύπτει ἡ ἀναλογία 1 : 10, ἥτις συγκρινομένη πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης κράτη, παριστᾷ μεγίστην διάστασιν καὶ μάλιστα ἐὰν θελήσωμεν τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς νὰ συγκρίνωμεν ἰδίως πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ συμβαίνοντα.

Τὰ κυριώτερα βιομηχανικὰ κέντρα, σχετικῶς πρὸς τὴν μεγάλην περιφέρειαν τῶν ἐργασιῶν, εἶναι ἡ Πέτρούπολις, ἡ Μόσχα καὶ ἡ Βαρσοβία· ἐπονται δὲ τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας, ἡ Πέρμη, ἡ ἐπαρχία Μόσχος μεθ' ὅλης αὐτῆς τῆς περιφέρειας καὶ ἀκολούθως ἡ Ὀδησσός, ἡ Καζάν, ἡ Ρίγα, τὸ Τβέρη καὶ τὸ Σερπουχόφ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τῆς

πικρατείας ἐργοστάσια, τῶν ὁποίων τὴν παραγωγὴν ὡς λίαν σήμαντον παραλείπομεν.

Ἡ ἐριοῦφαντικὴ ἐν γένει καὶ ἡ χλαινουργία, ἰδίως ἀπὸ τῆς ποχῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως· τούτου ἕνεκα ἀνεπτύχθησαν αὐταὶ ἰκαῶς καὶ μάλιστα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε αἱ κατεργασίαι τοῦ ἐρίου, ἰδίως δὲ τῆς χλαίνης (τσόχας) ἐνωρὶς ἱκανοποίησαν τὰς ἀνάγκας τοῦ τόπου. Ἐν γένει ἡ ἐριοῦφαντικὴ ἐν Ρωσίᾳ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελεῖ ἓνα τῶν μᾶλλον εὐδοχιμούντων κλάδων τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας. Κατὰ τὰς πληροφίας ἡμῶν μέχρι τοῦ 1877 ὑπῆρχον ἐν Ρωσίᾳ νηματουργεῖα τὸ ὅλον 40, ὑφαντουργεῖα 248 καὶ χλαινουργεῖα 510. Ἡ ἐτησίᾳ παραγωγὴ τῶν πρώτων ἀνήρχετο εἰς 3 ἑκατομ. ρουβλ. τῶν δευτέρων εἰς 20 ἑκατομ. καὶ τῶν τελευταίων σχεδὸν εἰς 13 ἑκατομ.

Τὰ ὑφαντουργεῖα ἐν Ρωσίᾳ μεθ' ὅλας αὐτῶν τὰς παραγωγικὰς προόδους, σχετικῶς ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν μέρος, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς τελειότητος ἐκείνης, τὴν ἧτις ἀπαιτεῖ ἡ σύγκρισις τῶν πρὸς τὰ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης. Ἡ παραγωγὴ τῆς χλαίνης ταχέως ἔλαβεν μεγάλας διαστάσεις καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν χωρικῶν ἐκ τῆς δουλείας· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ ἀριθμὸς τῶν χλαινουργείων ηὐξήθη κατὰ 30 % τὸ δὲ ποσοῦν τῆς παραγωγῆς ἐδιπλασιάσθη καὶ πλέον. Οὐχὶ ὀλίγον εἰς τὴν πρόδον ταύτην συνετέλεσε καὶ ἡ πρὸς νότον διάδοσις τῆς ἐπεξεργασίας τῆς λεπτονήτου ποκάδος τῆς προβατοτροφίας. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐξαπλοῦται ἡ χρῆσις τοῦ ρωσικοῦ ἐρίου ἐν τοῖς ἐργοστασίοις, ἐπὶ τοσοῦτον ἐλαττοῦται καὶ ἡ ἐξαγωγὴ αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν γένει τὰ χλαινουργικὰ προϊόντα τῆς Ρωσσίας καὶ μάλιστα τὰ ἄχνοα καὶ μὴ ὑφάσματα αὐτῆς ἤρξαντο ἤδη νὰ συγκρίνωνται πρὸς τὰ ὁμοειδῆ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, ὡς ἔπεισαν ἡμᾶς εἰς τοῦτο αἱ ἐν Βιέννη καὶ Παρισίοις Παγκόσμιαι Ἐκθέσεις.

Ἡ μεταξουργία πρὸ πινος εἰσέτι χρόνου ἐλάμβανε χώραν

έν 143 ἐργοστασίαις, ἡ δὲ ἐτησίᾳ αὐτῆς πρόσοδος ἐσυμποσοῦτο εἰς 8 ἑκατομ. ρουβλ. νῦν ὁμως ἐνασχολεῖ αὕτη 230 ἐργοστάσια, ἐν οἷς 15 εἰσὶ μεταξοκλωστήρια, 154 ὑφαντουργεῖα, 7 ταινιοποιεῖα καὶ 54 σηρικοποιεῖα· κύριον κέντρον αὐτῶν εἶναι ἡ ἐπαρχία τῆς Μόσχας· ἡ δὲ ὅλη παραγωγὴ αὐτῆς συμποσοῦται εἰς 10 ἑκατομ. ρουβλ. Πρὸς κατασκευὴν ὁμως τῶν καλλιτέρων ποιότητων τῶν ἐκ μετὰξῆς ὑφασμάτων μεταχειρίζονται πρὸ πάντων τὴν Γαλλικὴν καὶ Πρωσσιακὴν μέταξαν, ἥτις εἰσάγεται τὸ πλεῖστον μέρος κλωσμένη. Τὰ ρωσικὰ μετὰξωτὰ ὑφάσματα πολὺ ἀπέχουσι τοῦ νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰ ὁμοειδῆ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, καθ' ὅσον οὔτε τὴν ἀβρότητα ἐκείνων οὔτε τὴν τῆς ὑφάνσεως κανονικότητα κέκτηνται. Τούναντίον ἡ σηρικοποιεῖα, τὰ στιλβωμένα ἀτταλικὰ (στόφαι ἐν γένει) δύνανται νὰ συγκριθῶσι κάλλιστα πρὸς τὰ τῆς Εὐρώπης. Τὰ ὑφαντουργεῖα τοῦ Καυκάσου περιορίζονται εἰς ἐλαχίστην παραγωγὴν, χρησιμοποιοῦντα τὴν ἐντόπιον μέταξαν ὠμὴν.

Τῆς λινούφαντικῆς τὰ προϊόντα εἶναι τὸ πλεῖστον μεσαιᾶς ἐν Ρωσσίᾳ καὶ κατωτάτης ποιότητος, συνίστανται δὲ εἰς καρβόπανα ραβεντούκια (φώσωνα), καννάβινα πανία (braban-des φορμοί) καὶ εἰς διάφορα ἄλλα κανναβεωδίμητα πεποικιλμένα τε καὶ μὴ, λινὰ, χειρόμακτρα, τραπεζομάνδηλα, ὀθόνας, καὶ τινὰ πανία διὰ περισκελίδας. Εἰς τινὰ δὲ μόνον ἐργοστάσια, καὶ ταῦτα εἰσὶ ὀλίγιστα, ἐπεξεργάζονται καλλίστης ποιότητος λινὰ μεταχειριζόμενοι λῖνον ἀκλωστον τῆς Εὐρώπης, εἰσκομιζόμενον κατ' ἔτος μέχρις ἀξίας $\frac{1}{2}$ ἑκατομ. ρουβλίων.

Ἡ ἐν Ἀμερικῇ κρίσις τοῦ βάμβακος ὑπεστήριξε τὴν ρωσικὴν τοῦ λίνου βιομηχανίαν, προκαλέσασα μεγάλην ἐπέκτασιν καὶ βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς αὐτῆς, καὶ δοῦσα δραστηρίαν ὠθησιν εἰς τὴν διὰ μηχανῶν τελειοποίησιν τῶν λινουργειῶν τῆς. Ἐν τούτοις ἐκλινεν ἡ βιομηχανία αὕτη κατόπιν εἰς ὀπισθοδρόμησιν, διότι δὲν ἐξηκολούθησε νὰ ἐφαρμόζη τὰς κατὰ καιρὸν ἐν Εὐρώπῃ εἰσαγομένας μεταρρυθμίσεις, οὕτω δὲ

ἐτράπη ἡ ἐγχωρία παραγωγὴ μᾶλλον εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ λίνου, ὅπως ἐπαρκῆ αὕτη εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ζήτησιν. Λινουργεῖα τὸ ὅλον ὑπάρχουσι ἐν Ρωσσίᾳ 18· ἡ δὲ ἐτησίᾳ παραγωγὴ αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς 6 ἑκατομ. ρουβλ. τὸ κέντρον δὲ ὑπάρχει ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Κοστρομῆς καὶ Γιαρσολαύης. Ἡ γενικὴ ἐτησίᾳ παραγωγὴ 100 ἐργοστασίων πανίου συμποσοῦται εἰς πλέον τῶν 60 ἑκατομ. ρουβλ. Ὡς κύρια κέντρα αὐτῶν εἰσὶν αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Βλαδιμήρου, τῆς Κοστρομῆς καὶ Πετροπόλεως. Ὡς πρὸς τὴν λεύκανσιν δὲ τῶν πανίων, τὰ ρωσικὰ εἰσὶ ὑποδεέστερα τῶν τῆς Εὐρώπης ὡς μὴ ἐπιτευχθείσης ἔτι ἐν Ρωσσίᾳ τῆς κατασκευῆς καλοῦ χημικοῦ λευκοχρωμίου.

Ἡ ἐπεξεργασία τῆς καννάβεως ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τῆς Ρωσσίας εἶναι ἐπ' ἐλάχιστον ἀνεπτυγμένη· ἡ διάξανσις, ἡ εὐθημοσύνη καὶ ἡ κλώσις αὐτῆς γίνονται ἀποκλειστικῶς διὰ τῶν χειρῶν.

Ἡ σχοινοποιεῖα κέντρον ἔχει κυρίως τὴν ἐπαρχίαν τῆς Πετροπόλεως, μερικῶς δὲ ἀναφαίνεται καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ρωσσίας. Ὡς πρὸς τὸ τεχνικὸν μέρος ἡ παραγωγὴ αὐτῆς θεωρεῖται τελεία· τελευταίως ὁμως ἔνεκα τῆς ἐλαττώσεως τῆς σχετικῆς ἐξαγωγῆς ἡ βιομηχανία αὕτη ἤρχισε νὰ ἐκπίπτῃ. Ἡ παραγωγὴ τοῦ εἶδους τούτου θεωρεῖται ἐν Ρωσσίᾳ μεγίστη· δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὸ ποσόν, μόλις δὲ τελευταῖον ἡ κυβέρνησις ἤρξατο συλλέγουσα καταστατικὰς ἐπὶ τοῦ βιομηχανικοῦ τούτου κλάδου πληροφορίας.

Σημαντικὴν κατέχει θέσιν ἐν τῇ καθόλου Ρωσσικῇ βιομηχανίᾳ ἡ βαμβακουργία, τῆς ὁποίας ἡ ἐτησίᾳ παραγωγὴ ὑπερβαίνει τὰ 162 ἑκατομ. ρουβλ. κινουμένη ἐν 2,391 ἐργοστασίοις, ἐξ ὧν ἰδίως ἐν Ρωσσίᾳ εἰσὶ 1300, ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Πολωνίας 1086 καὶ ἐν Φινλανδίᾳ 5. Ἡ βαμβακουργία εἶναι διαδεδομένη κυρίως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Πετροπόλεως, Μόσχας καὶ Βλαδιμήρου. Πεντήκοντα καὶ ἐν ἐργοστάσια ἀποκλειστικῶς ἐπεξεργάζονται τὸν βάμβακα διὰ δύο ἑκατομ. ἀτράκτων, κινουμένων δι' ἀτμομηχανῶν. Ἐκτὸς τούτων, 15 βαμβακουργεῖα ὑπάρχουσι ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Πολωνίας, ἡ

ἀξία τῆς παραγωγῆς τῶν ὁποίων σύμπεσοῦται εἰς 3 ἑκατομ. ρουβλ. Τὰ ρωσικὰ βαμβακουργεῖα δὲν εἶναι ὑποδεέστερα τῶν τῆς Ἀγγλίας ὡς πρὸς τὴν κατεργασίαν τῶν κατωτέρων καὶ μέσων ἀριθμῶν τοῦ νήματος. Τὰ μεγαλείτερα ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν ἐργασίας τοῦ τοιοῦτου εἴδους θεωροῦνται τὸ τοῦ Νεύσκη ἐν Πετροπόλει καὶ τῆς Κρωνσγόλμσκης πλησίον τῆς Νάρβης.

Ἡ ἔτησία παραγωγή τῆς βαμβακοῦφαντουργίας ἐν 738 ἐργαστασίαις ὑπερβαίνει τὰ 48 ἑκατομ. ρουβλ. τὰ κυριώτερα δὲ ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς παραγωγῆς εἰσὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μόσχας καὶ τοῦ Βλαδιμήρου. Ἡ ἔτησία παραγωγή τῆς βαμβακοῦφαντουργίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πετρόβσκη, ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Πολωνίας, ὅπου κατασκευάζεται τὸ καλικὸν, ὁ βαμβάκινος ἐξάμιτος (κατυφές) ὁ βύσσος (μουσελίνα) καὶ ἄλλα διάφορα, σύμπεσοῦται εἰς 3 ἑκατομ. ρουβλ. Τὰ ἐργαστασία τὰ παράγοντα τὰς περσικὰς θλόνας (ταΐτια-μπασμάδες) κατεργάζονται κατ' ἔτος πλέον τῶν 41 ἑκατ. ρουβλ. Ἡ καλλιτέρα ποιότης τῶν ἀνθοβαφῶν ὑφασμάτων ἢ τσιτίων παράγεται ἐν τοῖς ἐργαστασίαις τῆς ἐπαρχίας τῆς Μόσχας, τῆς Πετροπόλεως καὶ τῆς Τβέρης.

Ἡ ἔτησία πρόσοδος τῆς χαρτοποιίας ὑπερβαίνει τὰ 7 ἑκατομ. ρουβλ. κύριον κέντρον ἔχουσα τὴν ἐπαρχίαν Πετροπόλεως, ἡ μεγάλη τῆς ὁποίας παραγωγή καθὼς καὶ ἡ ἀρίστη ταύτης ποιότης εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιοσημεῖωτοι. Ἐν τούτοις βαθμηδὸν ὁ κλάδος αὗτος τῆς βιομηχανίας εἰσάγεται μετ' ἐντάσεως οὐχὶ εὐκαταφρόνητου ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Καλούγης, τῆς Γιαρουλάνης καὶ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Πολωνίας. Ὁ ταπητοχάρτης, τὰ παιγνιόχαρτα καὶ αἱ ἐκ χάρτου θῆκαι ἔχουσι κύριον κέντρον τῆς παραγωγῆς τῶν τὰς ἐπαρχίας Πετροπόλεως καὶ Μόσχας.

Ἡ ἐν Ρωσίᾳ παραγωγή τῆς πορσελάνης, τῶν φαρφουρίων καὶ τῆς ὑέλου δὲν εἶναι κατ' οὐδὲν εὐκαταφρόνητος κατὰ τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα, καὶ τοὶ συγκρινομένη πρὸς τὴν τῆς Εὐρώπης εἶναι πολὺ ὑποδεέστερα καὶ κατὰ τὴν στι-

ρέοτητα καὶ κατὰ τὴν πολυτέλειαν. Τὸ ρωσικὸν φαρφουρίον εἶναι πολὺ ὑπέρτερον τῆς πορσελάνης, καὶ ἡ ἀξία του λίαν ὑπερτιμημένη. Ἡ καλλιτέρα ποιότης παράγεται ἐν τοῖς τεχνουργείοις τῆς Πετροπόλεως καὶ τῆς Μόσχας. Κέντρον τῆς ὑελοποιίας εἶναι αἱ ἐπαρχίαι Βλαδιμήρου, Ὀρλόβσκοκ, Ριζάνσκοκ καὶ τῆς Πετροπόλεως· ἡ ὅλη ἔτήσιος παραγωγή αὐτῆς σύμπεσοῦται εἰς 5 ἑκατομ. ρουβλ. Ἐπὶ τοῦ εἴδους τούτου ἀπαντῶνται σπουδαῖαι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βελτιώσεις. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατοπτροποιάν, ἐν γένει αὕτη εὐρίσκεται εἰς στασιμότητα ἐνεκα ἐλλείψεως ἐπιδεξίου ἐργατικοῦ προσωπικοῦ.

Ἡ βυρσοδεφικὴ οὔσα μία τῶν κυριωτέρων καὶ εὐδοκιμοτέρων βιομηχανιῶν ἐν Ρωσίᾳ, ὑπερβαίνει κατὰ τὴν ἔτησιον παραγωγήν τὰ 30 ἑκατομ. ρουβλ. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἠδύνατο νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις, ἐὰν δὲν ἀπῆντα ἐμπόδια εἰς τὴν ἔλλειψιν τεχνικῶν μέσων πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν δερμάτων, διότι νῦν τὰ ἀκατέργαστα δέρματα, ἀπερ ἀποστέλλονται εἰς τὴν Εὐρώπην, βλέπομεν οὐχὶ σπανίως ἐπιστρέφονται εἰς Ρωσίαν ἐπεξεργασμένα ἐν εἴδει διαφόρων τεχνουργημάτων. Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ρωσικοῦ δέρματος τοῦ καλουμένου «Γιούφτα» ἐπιτυγχάνεται ἀρίστα καὶ ἀνήκει εἰς τὴν σειράν τῶν ἀρχαίων βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς Ρωσσίας. Ἐπίσης ἐπιτυγχάνεται ἀρίστα ἡ ἐπεξεργασία καὶ τῶν χονδρῶν δερμάτων διὰ καλλύματα, ἐμβάδας, διὰ φάλαρα ἵππων, δι' ἐφίππια κτλ. Ἡ βυρσοδεφία αὕτη κέντρον ἔχει τὴν Πετρούπολιν, τὴν Μόσχαν καὶ τὸ Μπολχόβ, καὶ εἰς ἄλλα δὲ μέρη κατὰ δεύτερον λόγον ἀπαντᾶται. Ἡ κατασκευὴ τῶν αἰγάβύρσων (μαροκίνων) εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλίμακος, κύριον κέντρον ἔχουσα τὴν Μόσχαν καὶ τὴν Καζάνην. Τὰ δέρματα τοῦ αἰγάγρου χρησιμοποιοῦνται εἰς κατασκευὴν χειρῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ στιλπνοδέρματα (λουστρίνια), εἰσάγονται πάντα ἐξ Εὐρώπης. Ἐν γένει ἡ ἐπεξεργασία δερμάτων, γουναρικῶν, κοκκάλων, χόρτου, ἀχύρου, φλοιοῦ τῆς φλαμουρίας (ὅστις εἶναι ἐν χρήσει ἐν τοῖς ρωσικοῖς λουτροῖς καὶ μα-

χειρείσις βρεγόμενος δὲ μαλακύνεται ὡς βάμβαξ καὶ λέγεται μοτσάλκα), ξυλικῆς καὶ γουτταπέρκας ἐνασχολεῖ συλλήβδην 3000 ἐργαστᾶσια καὶ ἐπέκεινα.

Ἡ ἀλειμματοποιία ἐν Ρωσσίᾳ ἦτο ἔκπαλαι ἀντικείμενον σπουδαίου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου, μόλις δὲ τελευταῖον ἢ ἐξαγωγή αὐτὴ ἤρξατο νὰ ἐλαττοῦται ἔνεκα τοῦ συναγωνισμοῦ, τὸν ὁποῖον διενεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ εἴδους τούτου ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Εὐρώπης αἱ Ἑνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς. Ἐντεῦθεν ἠναγκάσθη ἡ ρωσικὴ ἀλειμματοποιία νὰ στραφῆ πρὸς τὴν κηροποιίαν καὶ τὴν σαπυνοποιίαν, αἵτινες ἀποτελοῦσι σπουδαῖον ἀντιζύγιον τῆς ἐπικειμένης ἐλαττώσεως εἰς τὴν ἀλειμματοεξαγωγήν. Ἡ ἐτησίᾳ παραγωγή τῶν ἀλειμματοχυτηρίων συμποσοῦται νῦν εἰς 10 ἑκατομ. ρουβλ., τῶν ἀλειμματοκηρίων εἰς 4 ἑκατομ. ρουβλ., τοῦ σάπυνος εἰς 3 σχεδὸν ἑκατομ. ρουβλ. καὶ τῶν ἐκ στέατος κηρίων εἰς 6 σχεδὸν ἑκατομ. ρουβλ. Τὰ ἀλειμματοχυτήρια κέντρον ἔχουσιν ἰδίως τὰς ἐπαρχίας τῆς Πετρούπολεως, Μόσχας, Καζάν καὶ τὴν Ὀδησσόν. Ἐν γένει ἡ πρόοδος ἐν Ρωσσίᾳ τῆς σαπυνοποιίας καὶ κηροποιίας εἶναι μεγάλη· τὰ ἐπισημότερα καὶ καλλίτερα κηροποιεῖα τῆς Ρωσσίας εἰσὶ κατὰ πρῶτον μὲν λόγον τὸ ἐν Πετρούπολει κηροποιεῖον Νεύσκη, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τὸ ἐν Μόσχᾳ τῶν ἀδελφῶν Κρεστόβνικωφ καὶ κατὰ τρίτον τὸ ἐν Ὀδησσῷ τοῦ ἡμογενοῦς Θεοδώρου Ροδοκανάκη.

Ἡ μηχανικὴ ἐποίησεν ἐν Ρωσσίᾳ μεγάλας προόδους, πολυπλασιασθέντων τῶν σιδηροχυτηρίων καὶ τῶν σιδηροποιείων. Μεταξὺ αὐτῶν τὰ ἐργαστᾶσια τοῦ Ποντίλωφ καὶ τοῦ Ὀμπούχοβσκη κατέχουσιν ἐπισημοτάτην θέσιν· κατασκευάζονται δὲ ἐν αὐτοῖς σιδηραῖ ράβδοι διὰ τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμάς, ἐκ χάλυβος τηλεβόλα, σιδηροῖ τροχοὶ καὶ ἄλλα σιδηρεῖα βιομηχανήματα ἰδιαιτέρου διαφέροντος. Τοιοῦτοτρόπως ἐν βραχείᾳ διαστήματι ἡ ἐτησίᾳ παραγωγή τῆς σχετικῆς βιομηχανίας ἀνέβη ἀπὸ 2 ἑκατομ. ρουβλ. εἰς 20 ἑκατομ. ρουβλ.

Ἡ μεταλλουργία ἐπεκτείνεται καθ' ἅπασαν τὴν Ρωσσίαν· εἰς τινὰ μὲν μέρη αὐτὴ περιορίζεται εἰς κατασκευὴν μικρῶν

ἀντικειμένων κλειδοποιίας καὶ σιδηρουργίας, ἅτινα μόλις ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀνάγκας, εἰς ἄλλα δὲ μέρη ἀπ' ἐναντίας λαμβάνει ὁσημέραι μεγάλας διαστάσεις. Ἐν Ρωσσίᾳ ἀπαντῶμεν πλεῖστα ἀντικείμενα μεταλλουργίας, ἅτινα ἐνασχολοῦσι μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ ὡς ἐκ τῆς εὐθηνίας αὐτῶν προτιμῶνται. Ὡς πρὸς τὴν μεγάλην παραγωγήν τῆς καρφοποιίας διακρίνονται 200 χωρία τῆς Οὐλομόης καὶ τινες περιφέρειαι τῆς ἐπαρχίας Νόβγοροδ, τῆς Τβέρης καὶ Γιαροσλαύης· ἐν γένει ἡ βιομηχανία αὕτη πορίζεται τὸν ἀναγκαῖον σίδηρον κατὰ πλεῖστον μέρος ἐκ τοῦ Οὐράλ, διακρινόμενον κατὰ τε τὴν στερεότητα καὶ στιλπνότητα.

Ἡ σιδηρουργικὴ κύριον κέντρον ἔχει τὰς ἐπαρχίας τῆς Βιάτκης, Οὐφμ-ήνσκη, Ὀρενμπούρσκη, Γιαροσλαύης, Βλαδιμήρου καὶ Νιζεγορόδ, ἐν ταῖς ὁποῖαις κατασκευάζονται φημιζόμενα γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Ἰδιαιτέρως ἡ μαχαιροποιία ἀνεπτύχθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νιζεγορόδ καὶ τοῦ Βλαδιμήρου. Ἡ δὲ κλειδοποιία ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Τούλης, τῆς ὁποίας οἱ ἐργάται καὶ εἰς τὴν ὄπλοποιίαν διακρίνονται· τὰ ξίφη τῆς καλλιστης ποιότητος κατασκευάζουσιν οἱ ἐργάται τοῦ χωρίου Ζλατόδντωφ (Χρυσοστόμου).

Δὲν εἶναι ἀπὸ σκοποῦ ἢ προσθήκη πληροφοριῶν τινῶν ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως τὴν γεωργικὴν βιομηχανίαν, τὴν περὶ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἀσχολουμένην. Οὕτως ἡ παραγωγή τοῦ καπνοῦ ἐν Ρωσσίᾳ ὁσημέραι ἐξαπλοῦται· ὑπολογίζονται αἱ καπνοφυτεῖαι εἰς ἕκτασιν 40,000 δεσιατίν (μία δεσιατίν = 2400 □ πήχεις), ἐξ ὧν κατ' ἔτος παράγονται 2 1/2 ἑκατομ. πούδια. Ὁ καπνὸς ἐν Ρωσσίᾳ καλλιεργεῖται ἐν 25 ἐπαρχίαις, ἰδίως ὅμως ἐν μικρᾷ-Ρωσσίᾳ (Μαλορωσσία), ἐν Βεσσαραβίᾳ, ἐν Κριμαίᾳ καὶ ἐν Καυκάσῳ. Ὁ καπνὸς τῶν τελευταίων τριῶν μερῶν θεωρεῖται ὡς ὁ καλλίτερος, μολονότι ἐν μικρᾷ Ρωσσίᾳ ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ εἰσῆχθη ἐνωρίτερον παρὰ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη. Ὁ καπνὸς τῆς μικρᾶς Ρωσσίας ἀνήκει εἰς τὴν ποιότητα τὴν καλουμένην μαχόρκα καὶ καταναλίσκεται μόνον ὑπὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔχουσα

χρῶμα μέλαν. Πρὸ τινός ἀκόμη χρόνου ὁ καπνὸς ἐν Ρωσσίᾳ ἤρχισεν νὰ γίνηται καὶ ἀντικείμενον ἐξαγωγῆς· κατὰ τὸ 1874, 75, 76 ἐξήχθη μέχρι ποσότητος 3 ἑκατομ. ρουβλίων.

Ἡ λινοφυτεία εἶναι ἡ κυριωτέρα καὶ ἀρχαιοτέρα φυτεία ἐν Ρωσσίᾳ. Ἡ διὰ τῶν χειρῶν κλώσις καὶ ἡ ὑφανσις αὐτῆς ἐξακολουθεῖ ἐν Ρωσσίᾳ καὶ μέχρι τοῦδε κατὰ μέγα μέρος· ἀλλ' ἡ ἀμοιβὴ εἶναι ἐλαχίστη ἐνεκὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βαμβακοποιίας, ἣτις ἐγένετο προσιτὴ τοῖς πᾶσι διὰ τὴν εὐθηνείαν της. Μεθ' ὅλην τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μηχανικῆς βιομηχανίας βλέπομεν εἰσέτι καὶ ἐν Εὐρώπῃ νὰ διατηρῆται ἡ διὰ τῶν χειρῶν ὑφανσις ἐν εἴδει οἰκιακοῦ ἔργου· ἐπομένως οὐδαμῶς παράδοξον διὰ τὴν Ρωσσίαν. Ἡ βαμβακουργία, εἶναι ἐν αὐτῇ ἀντικείμενον ἐργασίας πολὺ περισσοτέρων ἐργατῶν ἢ ἐργοστασίων, ὅπως παρατηροῦμεν καὶ εἰς τινὰ μέρη τῆς Γαλλίας προπάντων δὲ ἐν Νορμανδίᾳ, ἐνθα συναγωνίζεται ἡ διὰ χειρὸς βιομηχανία, πρὸς τὴν ἐν τῷ ἐργοστασίῳ διὰ τῆς μηχανῆς. — Τὸ αὐτὸ φαινόμενον ἀπαντᾶται καὶ κατὰ τὴν ἐριουργίαν, διότι ἔκπαλαι ἐν Ρωσσίᾳ ὑπῆρξεν αὕτη ἀντικείμενον οἰκιακῆς παραγωγῆς, ἀσχολουμένη εἰς τὴν κατασκευὴν εἰδῶς τσόχας διὰ τοὺς χωρικοὺς καὶ διαφόρων ἐριοπλέκτων ἀντικειμένων πρὸς οἰκογενειακὴν χρῆσιν· εἰς τινὰ δὲ μέρη κατασκευάζονται διὰ τῆς χειρὸς καὶ τάπητες. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ δὲ ἡ ἐριουργία μέχρι τῆς σήμερον ἀποτελεῖ κύριον μέρος τῆς οἰκιακῆς βιομηχανίας· ἀνάλογα δὲ φαινόμενα ἀπαντῶνται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ.

Ἐν τῷ συνόλῳ τῆς βιομηχανίας λίαν σπουδαίαν θέσιν κατέχει ἐν Ρωσσίᾳ ἡ προβατοτροφία· ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ρωσσίᾳ προβάτων ὑπερβαίνει τὰ 65 ἑκατομ. μεταξύ τῶν ὁποίων 12 ἑκατομ. εἰσὶ τὰ λεπτόμαλλα. Σχετικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη, ἡ Ρωσσία κατέχει τετάρτην θέσιν εἰς τὴν προβατοτροφίαν. Εἰς τινὰ ὅμως μέρη, καλῶς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ζαβρικῆς, τῆς Ἀστραχάνης, τῆς Αἰκατερινοσλαύης καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Δανάη ποταμοῦ ἡ προβατοτροφία ὑπερβαίνει τὴν τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ἡ προβατοτροφία τῶν λεπτομάλλων εἶναι διαδεδομένη καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις

τῆς Νέας Ρωσσίας καὶ ἐν τῇ Πολωνίᾳ. Κατὰ τὰς τελευταίας καταστατικὰς πληροφορίας, ἡ ἐτησίᾳ παραγωγή τοῦ καλλίστου μερινοερίου συμποσοῦται εἰς 14 ἑκατομ. ρουβλ. ἡ δὲ παραγωγή τῶν τῆς κατωτάτης ποιότητος ἐρίων ὑπερβαίνει τὰ 32 ἑκατομ. ρουβλ. Μέγα μέρος τοῦ μερινοερίου καταναλίσκεται ἐν τοῖς ρωσικοῖς ἐργοστασίοις, τὸ δὲ ἐπίλοιπον διευθύνεται εἰς τὴν ἀλλοδαπήν.

Ἡ βιομηχανία τῆς ἐκ γουλίων ζακχαροποιίας, ἀρχὴν λαβοῦσα ἐν Ρωσσίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἔλαβε νῦν διαστάσεις ἀξίας ἰδιαιτέρας σημειώσεως. Τὸ γέ νῦν ἔχον, ἡ φυτεία τῶν γουλίων ἢ κοκκινογουλίων κατέχει 80, 000 δεσιατίνων (ἐκάστη δεσιατὴν = 2400 □ πήχεις), ἡ δὲ ἐτησίᾳ παραγωγή συμποσοῦται εἰς 7 ἑκατομ. βέρκοβιτο δηλ. 700 ἑκατομ. πούδια. Τὰ κυριώτερα ἐργοστάσια τῆς ζακχαρέως εὐρίσκονται μεσημβρινοδυτικῶς καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς μικρᾶς Ρωσσίας. Ὅλα τὰ ζακχαροποιεῖα συμποσοῦνται εἰς 499, ἐν οἷς παράγεται κατ' ἔτος φιλή ζάκχαρις 4 ἑκατομ. πουδίων. Τὰ ἐργοστάσια τὰ παράγοντα λευκὴν καθαρὰν ζάκχαριν συμποσοῦνται εἰς 38, ἐν οἷς κατασκευάζεται τοιαύτη, μέχρι 4 ἑκατομ. πουδίων κατ' ἔτος. Ἡ ἐκ γουλίων ζάκχαρις ἤρξατο νὰ λαμβάνη μεγάλας διαστάσεις ἐν Ρωσσίᾳ, ἰδίως περὶ τὸ 1840, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Κιέβου, ὅπου καὶ σήμερον βλέπομεν τὰ μεγαλείτερα καὶ πλουσιώτερα ἐργοστάσια. Καθ' ὅς ἠρύσθημεν πληροφορίας δυνάμεθα νὰ διαβεβαιώσωμεν, ὅτι ἡ παραγωγή τῆς ζακχαρέως ἐν Ρωσσίᾳ ἀπὸ τὸ 1863—1874 ἐδωδεκαπλασιάσθη.

Τοιαύτη ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω βιομηχανικῶν ἐν γένει κλάδων ἡ κατάστασις τῆς ἐθνικῆς ἐν Ρωσσίᾳ οἰκονομίας. Ἡ χώρα ἀχανῆς, καὶ μεθ' ὅλας τὰς προόδους τῆς σιδηροδρομοποιίας, κατὰ πολὺ ἔτι ὑστερεῖ τῆς ἀναγκαίας, εἰς πλήρη οἰκονομικὴν ἐπίδοσιν, συγκοινωνίας. Ἐν τούτοις μεγάλαί προσπάθειαι καταβάλλονται εἰς ἀνάπτυξιν τῶν τεχνολογικῶν γνώσεων τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ. Δὲν ὑπολείπεται δὲ εἰρήνη νὰ ἐγεροῖται ἐκ τοῦ βίενου τοῦ οὗτος, ὅπως λάβῃ συνείδησιν τοῦ οἰκονομικοῦ

μέλλοντος, ὅπερ γεωγραφικῶς καὶ ἔθνολογικῶς πάντως τῷ ἐπιφυλάσσεται.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Η. ΒΕΡΛΕΡΗΣ.

ΠΑΡΙΣΙΝΑΙ ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ.

Ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τῶν Παρισίων ἐν ἔτει 1876 παρατηροῦμεν ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ τὴν ἐπομένην κατὰ τὰς γεννήσεις κίνησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ 56,894 γεννήσεων τῷ 1872, κατέπεσεν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἰς 55,905 τῷ 1873, εἰς 53,786 τῷ 1874, εἰς 53,878 τῷ 1875, ἵνα ἀναβῇ εἰς 55,016 τῷ 1876. Ἡ ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Παρισίων ἀναλογία τῶν γεννήσεων ἔχει ὡς ἐξῆς ἐπὶ ἐκάστης μυριάδος ἀνθρώπων: 307 τῷ 1872, 297 τῷ 1873, 282 τῷ 1874, 277 τῷ 1875 καὶ 279 τῷ 1876. Ἡ κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος βελτίωσις τῆς ἐν Παρισίοις ἀνθρωπογενείας εἶναι πολὺ μικρότερα τῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους καταπτώσεως αὐτῆς, ὑπολογιζομένης εἰς ἔλλειψιν 30 νεογνῶν ἐπὶ ἐκάστης μυριάδος ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ 1872 μέχρι τοῦ 1875.

Βεβαίως τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς μόνον φυσικὰς τοῦ πληθυσμοῦ τάσεις πρὸς ἐλάττωσιν, διότι ἡ ἀνωτέρω ἀναλογία ἀφορᾷ τὸν ὅλον πληθυσμὸν τῶν Παρισίων, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἐκ τῶν περιχώρων καὶ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μετανάστευσις σπουδαίας προσθήκας ἐνεργεῖ. Ὅπως δὴποτε ὁμοίως αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός τῆς ἐκ τῶν ἔξωθεν αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, καθιστᾷ βαρυτέραν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀριθμητικῆς ἐλαττώσεως τῶν γεννήσεων τῆς παρατηρούμενης, κατὰ τὰ μέσα τῆς ἐν λόγῳ πενταετίας. Πληγὴ τις κοινωνικῆ ὑπολανθάνουσα λυμάνεται τὴν εὐρωστίαν τοῦ Παρισίου πληθυσμοῦ, διότι τίνος ἕνεκα ἐνῶ οὗτος ὑπελογίζετο εἰς 1,851,792 κατοίκους τῷ 1872 καὶ εἰς 1,943,136 τῷ 1875, αἱ γεννή-

σεις ἀπὸ 56,894 τῷ 1872 κατέπεσαν εἰς 53,878 τῷ 1875;

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γυναικῶν αἰτινες διατρέχουσι τὸ δημιουργικόν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἡλικίας σταδίου (ἀπὸ 15—45 ἐτῶν) ἀντι ἐλαττώσεως παριστᾷ σπουδαίαν ἀπ' ἐναντίας αὐξήσιν, διότι, παραλειπομένων τῶν δεκάδων, ἀπὸ 517 χιλ. τῷ 1872 ἀνέβησαν εἰς 527 χιλ. τῷ 1873, εἰς 537 χιλ. τῷ 1874, εἰς 547 χιλ. τῷ 1875, εἰς 557 χιλ. τῷ 1876. Κατὰ 10 χιλ. ὑπὸ τινα ἔποψιν προσεγγίσεως αὐξάνονται ἐνιαυσίως αἱ μητέρες, καὶ ἐν τούτοις ἡ παραγωγικὴ δύναμις αὐτῶν ἀντι ἀναλόγου προόδου φαίνεται ὀπισθοδρομοῦσα. Εἰς 100 γυναῖκας 11 γεννήσεις τῷ 1872, 10 $\frac{6}{10}$ τῷ 1873, 10 τῷ 1874, 9 $\frac{1}{10}$ τῷ 1875 καὶ 9 $\frac{1}{10}$ τῷ 1876.

Ἐὰν ἀφήσωμεν κατὰ μέρος ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πληθυσμοῦ τῶν Παρισινῶν γυναικῶν τὰς ἀγάμους, αἱ ἔγγαμοι ὑπολογίζονται (παραλειπομένων τῶν δεκάδων) εἰς 265 χιλ. τῷ 1872, εἰς 272 χιλ. τῷ 1873, εἰς 279 χιλ. τῷ 1874, εἰς 286 χιλ. τῷ 1875 καὶ εἰς 292 χιλ. τῷ 1877. Ἐπὶ 100 ἐγγάμων γυναικῶν 15 $\frac{6}{10}$ νόμιμοι γεννήσεις τῷ 1872, 15 τῷ 1873, 14 $\frac{2}{10}$ τῷ 1874, 13 $\frac{9}{10}$ τῷ 1875 καὶ 13 $\frac{8}{10}$ τῷ 1876. Ἡ κλίμαξ αὕτη μαρτυρεῖ σταθερὰν τάσιν εἰς ἐλάττωσιν τῆς γονιμότητος τῶν Παρισινῶν γυναικῶν. Πόσον διαφέρουσιν αἱ τῆς ἐξοχῆς! Ἡ ἐπὶ τῆς γονιμότητος σχέσις τῶν πρώτων πρὸς τὰς τελευταίας ὑπολογίζεται εἰς 2 $\frac{1}{2}$: 15. Ἀφ' ἑτέρου ὁμοίως ἐπὶ 100 γεννήσεων 26 ἐν Παρισίοις εἶναι παράνομοι καὶ 6 ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τοιαῦται. Ἴδου τὰ ἔχνη τῆς κοινωνικῆς ἐν τῇ Γαλλικῇ πρωτεύουσῃ πληγῆς. Ὁ γάμος εἶναι τὸ καταφύγιον τῆς ζωῆς κατὰ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον ἡ οἰκονομικὴ κατ' αὐτὸν εὐθύνη συναγωνίζεται μετὰ τῆς διαφθορᾶς εἰς τὴν στέρησιν τῆς γονιμότητος.

Τοιοτοτρόπως παρατηροῦμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγάμων γυναικῶν (ἀπὸ τοῦ 15—45 ἔτους τῆς ἡλικίας) προβιβάζεται ἐν Παρισίοις κατὰ πᾶν ἔτος σταθερῶς. Τῷ 1872 ὑπελογίζοντο εἰς 251 χιλ. (παραλειπομένων τῶν δεκάδων), τῷ 1873

εις 255 χιλ. τῷ 1874 εις 258 χιλ. τῷ 1875 εις 261 χιλ. καὶ τῷ 1876 εις 264 χιλ. Μὴ νομίση ὁμως τίς ὅτι ἐντεῦθεν αὐξάνουσι καὶ αἱ παράνομοι γεννήσεις, διότι ὑπολογίζονται εις 15 χιλ. καθ' ἕκαστον τῶν δύο πρώτων ἐτῶν καὶ εις 14 χιλ. καθ' ἕκαστον τῶν ἐπομένων. Ἡ ἀναλογία τῶν παράνομων γεννήσεων ἐπὶ 100 ἀγάμων γυναικῶν παριστᾷ τὴν ἐπομένην ἐλάττωσιν· 6,1 τῷ 1872 καὶ 5,5 τῷ 1876. Ὅθεν ἡ ἐλάττωσις τῆς γονιμότητος δὲν εἶναι μόνον τοῦ Παρισινοῦ γάμου σύμπτωμα, εἶναι καὶ τῶν παρ' αὐτῷ φυσικῶν μεταξὺ ἀνδρῶς καὶ γυναικὸς σχέσεων.

Ἐὰν ἐπὶ τοῦ καθολικοῦ ζητήματος τῶν γεννήσεων ἐπιθεωρήσωμεν ἀναδρομικῶς τὰ ἀπογραφικὰ ἐξαγόμενα τῆς Γαλλικῆς πρωτευούσης μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐπὶ 1000 κατοίκων ἐνῶ τῷ 1872 αἱ γεννήσεις ὑπελογίζοντο εις 32,77 ἐν τῇ πενταετίᾳ 1834—38 ἀνέβαινον κατὰ μέσον ὄρον ἐνιαυσίως εις 33,07, ἐν τῇ πενταετίᾳ 1829—33 εις 35,72 καὶ ἐν τῇ πενταετίᾳ 1798—1802 εις 39,29. Ἀπέναντι τοῦ φαινομένου τούτου δύναται νὰ ἐρωτήση τις, πῶς αἱ εὐκολίαι τῆς ζωῆς τοῦ ἐν ᾧ ζῶμεν τμήματος τοῦ αἰῶνος ἡμῶν εἶναι ὀλιγώτεροι, ἔσῳ ὀπισθοδρομοῦντες δίδομεν τὴν χεῖρα εις τὸν παρελθόντα αἰῶνα;

Τὸ ἀκριβές εἶναι ὅτι παρὰ τῷ νεωτέρῳ πολιτισμῷ παρατηρεῖται συναναπτυσσόμενον σπέρμα τι ἐγωῖσμοῦ, τὸ ὁποῖον ὅσον ἀπομακρυνόμεθα ἐκ τῆς πρώτης ἐν τῇ προόδῳ ὁρμῆς, τόσον ἐκτείνει τὰς ρίζας του εις περιορισμὸν τῆς. Ἡ ἐπαγγελία τότε τῆς θείας Γραφῆς «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» ἔχει τὴν ἐννοίαν «ὅσον ἐπὶ τέλους δύνασθε.»

ΛΙΘΟΞΗΡΑΝΣΙΣ ΛΙΜΝΩΝ ΕΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ.

Ἐὰν ὑπάρχη χώρα, διὰ τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι δημιούργημα τῆς χειρὸς τῶν ἀνθρώπων, βεβαίως αὕτη

εἶναι ἡ Ὀλλανδία. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς εἶναι χθαμαλότερον ἐν πολλοῖς τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἰδοὺ λοιπὸν προχώματα ἐπὶ προχωμάτων ἵνα δεσμευθῆ ὁ ὠκεανὸς καὶ ἀφεθῆ γῆ εις τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπὶ τοιοῦτου ἔδαφους ἕκαστος ἐννοεῖ κατὰ πόσον τὰ χερσαῖα ὕδατα συντελοῦσιν εις τὴν λίμνασιν τῆς χώρας κατὰ τὰ κοιλότερα αὐτῆς σημεῖα. Ἐπομένως ἡ ἀνθρωπίνη ἀποστολή εἶναι οὐ μόνον ἀπέναντι τοῦ ὠκεανοῦ, ὅστις ἐξωθεν τῶν προχωμάτων ἀπειλεῖ νέον κατακλισμὸν, ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι τῶν ἐσωτερικῶν ὑδάτων, ἅτινα περιορίζουσι τὴν καλλιέργειαν.

Αἱ κατὰ τοῦ φυσικο-οικονομικοῦ τούτου προβλήματος Ὀλλανδικαὶ ἐνέργειαι εἶναι ἀξίαι ἰδιαιτέρας μελέτης, καὶ δὴ ὡς πρὸς τὰς λιμναίας ἐκτάσεις. Ἐπειδὴ ἔχομεν καὶ ἡμεῖς ἐν Ἑλλάδι τοιαύτας, δὲν εἶναι ἀπο σκοποῦ ἡ γνῶσις τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ κατ' ἐξοχὴν ἀποξηραντικῇ τῶν λιμνῶν χώρᾳ, τῇ Ὀλλανδίᾳ. Κατὰ τὸν K. Amicis ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρόντος, εις 350 περίπου ἔτη, ἀπεξήρανε ἡ Ὀλλανδία 2,500,000 στρέμματα λιμναίων ἐκτάσεων. Κατ' ἀρχὰς μετεχειρίσθη εις μέγαν ἀριθμὸν τοὺς ἀνεμομύλους, τὴν ἀνεμώδη δύναμιν τῶν ὁποίων ἔθεσεν εις τὴν ὑπηρεσίαν ἀντλιῶν, δι' ὅλης δὲ τῆς δυνατῆς συνεχείας ἐν τῇ κινήσει τούτων ἐπεδίωξε καὶ κατόρθωσεν, ὥστε τὸ ἐξερχόμενον δι' αὐτῶν ἐκ τοῦ χθαμαλοῦς ἔδαφους ὕδωρ νὰ εἶναι περισσότερον τοῦ καταρρέοντος. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ὕδατινή περιφέρεια τῶν χερσαίων κατακλύσεων ἔβαινε ἀπὸ ἐλαττώσεως εις ἐλάττωσιν, κατοικίαι δὲ ἀνθρώπων καὶ πυκνοὶ πληθυσμοὶ ἐμορφώθησαν βαθμηδὸν ἐκεῖ, ἐνθα τὸ ὕδωρ ἐφαίνετο ὡς αἰώνιος κυριάρχης. Ὅταν εὐρέθη ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ, αἱ ἀποξηραντικαὶ τῶν λιμναζόντων τόπων ἀντλῖαι συνεμάχησαν μετ' αὐτοῦ ἐπὶ ἀποτελέσματι πολὺ δραστηκωτέρῳ.

Ἡ λίμνη Haarlem περιεῖχε 724 ἑκατομ. κυβικὰ μέτρα ὕδατος, ἐδέχετο δὲ κατ' ἔτος ἐκ βροχῶν καὶ ἄλλων ἐξωθεν εἰσροῶν 36 ἑκατομ. κυβ. μέτρα. Ἡ ποσότης τοῦ ὕδατος ἦτο τρσαύτη καὶ ἡ ἐκθεσις αὐτοῦ τόσον ἐπιθετικῆ, ὥστε κατὰ τὸ

1836 κατὰ συνέπειαν τρικυμίας κατεπλημμύρισεν ὁλοκλήρους περιφέρειας· μέχρι τῶν θυρῶν τεῦ Ἀμστελοδάμου ἠπέλησε τὴν καταστροφὴν. Τῆς λίμνης ταύτης ἡ ἀποξήρανσις ἔχει τινὰς λεπτομερείας· ὅταν τῷ 1840 ἀπεφασίσθη αὕτη, ἐν πρώτοις ἠνεώχθη μεγάλη διώρυξ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης, ἐκ τῆς διώρυγος δὲ αὐτῆς μικρότεραι ἄλλαι κατεσκευάσθησαν διὰ τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκροήν. Ἀκολούθως ἐστήθησαν τρεῖς κολοσσαῖαι ἀτμοκίνητοι μηχαναὶ εἰς διάφορα κατὰ σκοπὸν μέρη, ἐκάστη τῶν ὁποίων εἶχε ἔνδεκα μεγάλους βραχίονας, οἵτινες ἀναβαίνοντες καὶ καταβαίνοντες ἐκίνουν ἀνάλογον ἀριθμὸν ἀντλιῶν· πᾶσα φορὰ ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως ἀφήρει ἐκ τῆς λίμνης 66 κυβικὰ μέτρα ὕδατος. Ἐντὸς τριῶν ἐτῶν ἡ λίμνη Haarlem ἀπεξηράνθη, καὶ διὰ δαπάνης 15 ἑκατομ. δραχ. ἐδημιουργήθη οὕτω ἕκτασις καλλιεργησίμου γῆς 185,000 στρεμμάτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐσχηματίσθησαν κοινότητες, εὐλογοῦσαι νῦν τοὺς διοικητὰς τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Ἄλλο εὐρύτερον ἔτι ζήτημα ἡ ὀλλανδικὴ δημιουργία ἔθεσε νῦν ἐπὶ τραπέζης· ὑπάρχει ἕκτασις λιμναία 700 περίπου \square χιλιομέτρων, εἶναι ἡ Zuylzerzee, τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα πρόκειται νὰ ριφθῶσιν ἐντὸς τοῦ ὠκεανοῦ, διὰ μέσου γιγαντώδους προχώματος, ἔχοντος εἰς τὸ μέσον πλατείαν διώρυγα διὰ τὴν κίνησιν τῶν ὑδάτων. Ὑπελογίσθη, κατὰ τὸν K. Amicis, εἰς 125 ἑκατομ. ν. δραχμῶν ἡ διὰ τὴν ἀποξήρανσιν ταύτην δαπάνη, ἐκ τῆς ὁποίας, οὐδὲν ὀλιγώτερον, θὰ δημιουργηθῇ ὁλόκληρος ἐπαρχία· πόλεις δὲ, ἄλλοτε μὲν ἀνήθηραι εἰς τὰ περίξ νῦν δὲ εἰς κατάπτωσιν διατελοῦσαι, πρόκειται οὕτω νὰ ἀναγεννηθῶσι, κατὰ συνέπειαν τῆς φυσικο-οικονομικῆς ταύτης κατακτῆσεως, τὴν ὁποίαν ἡ ὀλλανδικὴ πρόνοια ἐργάζεται ἐπὶ τῆς ἀψύχου ὕλης.

Τὰ μεγαλεῖα τῶν ἐθνῶν εἶναι πρῶτον εἰς ἔργα καὶ ἔπειτα εἰς γῆν· ὅταν δὲ ἡ τελευταία ἐλλείπει, ἡ ἐθνικὴ δύναμις τὴν δημιουργεῖ διὰ τῆς σπάθης τῆς ἢ διὰ τῆς ἐργασίας τῆς, διὰ τῶν χρημάτων τῆς καὶ διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς. Μία εἰς ὅλα

ταῦτα εἶναι ἀναγκαῖα προϋπόθεσις· ἡ εὐφυΐα τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων.

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΑΡΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙΣ.

Δὲν πρόκειται περὶ τῆς γεωργικῆς βιομηχανίας καὶ ἐργασίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν οἱ Βυζαντινοὶ διετύπωσαν νομικῶς αὐτὴν ἐν ταῖς σχέσεσι τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Αἱ ἐπόμεναι ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου ὁδηγίαι δὲν ἀνήκουσιν ἀπλῶς εἰς τὴν ἱστορίαν· ἐνῶ δὲ αὐταὶ δὲν εἶναι πλήρεις, ἐν πολλοῖς ἔμως εἶναι χρήσιμοι εἰς πληροφάν.

Ὁ γεωργός, ἔλεγον οἱ Βυζαντινοὶ, πρέπει νὰ ἐργάζεται τὸν ἴδιον ἀγρὸν καὶ νὰ εἶναι δίκαιος, χωρὶς νὰ ἐκτείνῃ τὴν ἀροτρίασιν τοῦ ἐπὶ τοῦ γειτονικοῦ ἀγροῦ. Ἐὰν τὸ πράξῃ καὶ κολοβώσῃ τὴν πλησίον ἀλλοτρίαν γῆν, ὁ κύριος ταύτης κερδαίνει τὴν ἀροτρίασιν καὶ τὸν σπόρον, ἐὰν τυχὸν ἐρρίφθῃ τοιοῦτος.

Ὁ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἀροτριῶν καὶ σπείρων αὐτὸν, οὐδὲν λαμβάνει διὰ τὴν ἐργασίαν του, οὐδὲ διὰ τὸν κόπον τὸν καταβληθέντα εἰς σποράν.

Ἐὰν ὁ γεωργός, ἔχων δίκην περὶ ἀγροῦ, εἰσέλθῃ ἐν αὐτῷ παρὰ γνώμην τοῦ σπείραντος καὶ θερίσῃ, ἐὰν μὲν ἔχῃ δίκαιον τὸ ἀποβάλλει· ἐὰν δὲ καὶ ἐστρεφθῆσεν ὑποχρεοῦται εἰς παροχὴν διπλῶν τῶν θερισθειῶν ἐπικαρπιῶν.

Ὅστις κόπτει ἀλλοτρίαν ὕλην ἄνευ εἰδήσεως τοῦ κυρίου αὐτῆς, ἀδιάφορον ἂν τὴν εἰργάσθῃ καὶ τὴν ἔσπειρῃ· ὁ καρπὸς αὐτῆς δὲν τῷ ἀνήκει.

Ὁ μερισμὸς ἐπὶ γαιῶν καὶ σκαφῆς αὐτῶν ὑπόκειται πάντοτε εἰς ἀναθεώρησιν, ἐὰν κοινῶν τις φρονῇ ἑαυτὸν ἡδίκημένον κατὰ τὴν διανομὴν.

Ἐὰν δύο χωρῖα ἐρίζωσι περὶ ὀρίων ἢ ἀγρῶν, προτιμᾶται τὸ διακρατῆσαν αὐτοὺς ἐπὶ πλείονα χρόνον· ἡ ἀρχαία κατοχὴ πρέπει νὰ μένη ἀπαρασάλευτος.

Ἰσχυρὰ εἶναι ἡ συμφωνία μεταξὺ γεωργῶν, καθ' ἣν ὁ μὲν παρέχει τὴν γῆν ὁ δὲ τὴν ἀροτρίασιν ἐπὶ μερισμῷ τοῦ εἰσοδήματος.

Ἐὰν γεωργὸς εἰσέλθῃ ἐντὸς δασώδους κτήματος ἄλλου γεωργοῦ καὶ ἐργασθῇ αὐτὸ, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καρπωθῇ αὐτὸ ἐπὶ τριετίαν, κατόπιν τῆς ὁποίας λαμβάνει τὸ ἐκχερσωθὲν κτήμα ὁ κύριος αὐτοῦ.

Ἐὰν ὁ γεωργὸς περιπεσῶν εἰς ἐνδειαν ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ καὶ φύγῃ εἰς ξένην χώραν, οἱ βαρύνοντες τὸν ἀγρὸν τοῦτον δημόσιοι φόροι δύνανται νὰ εἰσπραχθῶσιν ἐκ τῶν εἰσοδημάτων μόνον τοῦ ἀγροῦ τούτου, καθ' ὅσον ὑπάρχουσι τυχὸν τοιαῦτα, χωρὶς νὰ ἦναι ὑπόχρεως ὁ γεωργὸς, ἐπιστρέφων ἐκ νέου, εἰς τὴν πληρωμὴν αὐτῶν.

Ἐὰν τις διερχόμενος καθ' ὁδὸν εὖρη κτήνος τραυματισμένον ἢ ἀπολλυμένον, καὶ σπλαγχνισθεὶς εἰδοποιήσῃ τὸ κοινόν, εἶναι ὑπόχρεως, ἂν ὁ κύριος τοῦ κτήνου ἔχῃ ἐναντίον του ὑπονοίας, νὰ ἐρκισθῇ μόνον ἐπὶ τοῦ τραυματισμοῦ, ὅτι δὲν τὸν ἐπήνεγκεν αὐτός.

Οὐδεὶς κύριος γῆς πρέπει νὰ ὑποδέχῃται ἀλλοτρίους γεωργοὺς, ὀφείλει δὲ τοὺς εἰς αὐτὸν προσερχομένους νὰ ἐπιστρέφῃ εἰς τὰ χωρία εἰς ἃ ἀνήκουσιν, ἐκτὸς ἐὰν ἔχη ἰδιαιτέρους λόγους, περὶ τῶν ὁποίων ἀποφασίζει ὁ διοικητής. Παραβαίνων δὲ ταῦτα καταδικάζεται εἰς τὴν πληρωμὴν 12 μὲν ἀργυρῶν λιτρῶν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, 24 δὲ εἰς τὸν κύριον τοῦ χωρίου, καὶ συγχρόνως εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ γεωργοῦ μετὰ τῆς κινήσεως περιουσίας τούτου, εὐθυνόμενος καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην ζήτησιν.

Ἐὰν λάβῃ τις ἀλλότριον βοῦν πρὸς ἐργασίαν καὶ ἀποθάνῃ οὗτος, εἰ μὲν ἀπέθανεν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς συμπεφωνημένης ἐργασίας δι' οὐδεμίαν βλάβην εὐθύνεται· ἐὰν δὲ ἐκτὸς αὐτῆς, ἀποζημιώνει τὸν κύριον τοῦ βοῦς καθ' ὁλοκληρίαν.

Ἐὰν γεωργὸς μορτίτης, θερίσας ἄνευ γνώμης τοῦ χωροδότου, λάβῃ τὰ θερισθέντα, θεωρεῖται κλέπτης καὶ οὐδὲν ἔχει μέρος εἰς τὴν ἐπικαρπίαν, ἐπιστρέφων τὰ ληφθέντα.

Ἐὰν γεωργὸς λαβὼν ἀγρὸν ἐξ ἡμισείας δὲν ἀροτριάσῃ αὐτὸν ἐγκαίρως, ρίψῃ δὲ τὸν σπόρον ὅπως ἔτυχε, οὐδὲν λαμβάνει ἐκ τῆς ἐπικαρπίας, ὅτι ψευσάμενος διεχλεύασε τὸν κύριον τοῦ ἀγροῦ.

Ἐὰν γεωργὸς λάβῃ παρ' ἄλλου ἐνδεοῦς γεωργοῦ ἀμπελῶνα πρὸς ἐργασίαν καὶ ἐξ ἡμισείας κάρπωσιν, δὲν κλαδεύσῃ αὐτὴν κατὰ τὸ πρέπον, δὲν σκάψῃ, δὲν χαρακώσῃ καὶ δὲν διακαφήσῃ, οὐδὲν λαμβάνει ἐκ τῆς ἐπικαρπίας, ἐκτὸς ἐὰν, μεταμεληθεὶς πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐργασίας, εἰδοποιήσῃ τὸν κύριον τοῦ ἀγροῦ· ἐὰν δὲ παραλείψῃ πᾶσαν εἰδοποίησιν, εἶναι ὑπόχρεως μεταμελούμενος νὰ δώσῃ διπλᾶς ἐπικαρπίας πρὸς τὸν κύριον.

Μορτίτου μέρος δεμάτια ἐννέα, χωροδότου δεμάτιον ἓν· ὁ δὲ ἐκτὸς τούτων πλείονα μερίζόμενος, θεοκατάρατος.

Π.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ἘΝ ΓΑΛΛΙΑ ΛΙΑΡΙΘΜΗΣΙΣ.

Κατὰ τὴν 2 Αὐγούστου ε. ε. τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Γαλλίας διέταξεν ὅλους τοὺς ταμίας καὶ παντὸς εἶδους εἰσπράκτορας δημοσίων χρημάτων, ἀναβιβαζομένους συλλήβδην εἰς 19,511 πρόσωπα, ἵνα τῇ 14 Αὐγούστου πρὸς τὸ ἑσπέρας μετρήσωσι τὰ ἐν τοῖς ταμείοις αὐτῶν εἰκοσάφραγκα, δεκάφραγκα καὶ ἀργυρᾶ πεντάφραγκα, διαχωρίζοντες τὰ Γαλλικὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν εὐρέθησαν εἰς χεῖρας τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως 2,222,965 νομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων

678,315	ἦσαν χρυσᾶ εἰκοσάφραγκα	ἀξίας	13,566,300	φρ.
331,244	» » δεκάφραγκα	»	3,312,440	»
1,213,408	» ἀργυρᾶ πεντάφραγκα	»	6,067,030	»
2,222,965	νομίσμ. ὅλον	»	22,945,770	φρ.

Ἡ ἀναλογία τῶν ξένων νομισμάτων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν

κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπαρίθμησιν, ἔχει πρὸς τὰ Γαλλικὰ ὡς ἐξῆς· ἐπὶ τῶν εἰκοσαφράγκων 15 $\frac{1}{2}$ τοῖς % ἦσαν ξένα, ἐπὶ τῶν δεκαφράγκων 2 τοῖς % καὶ ἐπὶ τῶν πεντοφράγκων 32 τοῖς %. Εἰδικώτερον δὲ ἐπὶ 1,000 ξένων εἰκοσαφράγκων 657 ἦσαν Βελγικὰ, 294 Ἰταλικὰ, 40 Αὐστρο-ουγγρικὰ, 8 Ἑλληνικὰ (ἡμεῖς ἐδῶ δὲν τὰ βλέπομεν), καὶ 1 Ἑλβετικόν· ἐπὶ 1,000 ξένων δεκαφράγκων 716 ἦσαν Ἰταλικὰ, 137 Αὐστρο-ουγγρικὰ, 105 Βελγικὰ καὶ 42 Ἑλληνικὰ (οὔτε τοιαῦτα βλέπομεν ἐν Ἀθήναις)· ἐπὶ 1,000 ξένων πεντοφράγκων 494 ἦσαν Ἰταλικὰ, 480 Βελγικὰ, 16 Ἑλβετικὰ καὶ 10 Ἑλληνικὰ. Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν ἀργυρᾶν μεταξὺ Ἑλβετίας καὶ Γαλλίας κυκλοφορίαν, τὸ Ἑλληνικὸν χρυσοῦν νόμισμα ἀντιπροσωπεύει ἐν Γαλλίᾳ ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πολὺ περισσότερον τῆς γειτονικῆς ταύτης χώρας τῶν Ἀλπεων τὴν μεμακρυσμένην χερσόνησον ἡμῶν.

Ἐκ τῆς ἐν τοῖς ταμείοις τῆς ἐπικρατείας ἀπογραφῆς τῶν 2,222,955 χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων ἀξίας 22,945,770 φρ. δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν περὶ τῶν εἰς τὰ ἰδιαίτερα ταμεία καὶ τὰ παντὸς εἶδους τραπεζικὰ περιεχομένων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι μέχρι τῆς 31 Ἰουλίου 1878 ἐξετυπώθησαν ἐν Γαλλίᾳ, ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἐπικρατοῦντος νομισματικοῦ συστήματος,

355,244,106 χρυσᾶ εἰκοσάφραγ.	ἀξίας	7,105,882,120 φρ.
96,505,169 » δεκάφραγκα »		966,051,690 »
1,012,120,094 ἀργυρᾶ πεντόφραγκα »		5,060,600,470 »
<u>1,463,919,369 νομισμ.</u>	ὅλον »	<u>13,131,634,280 φρ.</u>

Ὅθεν τὰ εὐρεθέντα ἐν τοῖς δημοσίοις ταμείοις Γαλλικὰ νομίσματα κατετάχθησαν κατὰ τὰς ἐποχὰς τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν, ἐσχηματίσθησαν δὲ τόσαι ἀναλογίαι τῶν εὐρεθέντων πρὸς τὰ ἀρχικῶς τυπωθέντα, ὅσαι ἦσαν ἀναγκαῖαι, ἵνα συνδυασθῶσι τὰ πορίσματα ἐκάστης πρὸς ἄλληλα. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἀπὸ ἐτέρων σχετικῶν μελετῶν ὁ K. Foville συμπεραίνει, ἐν τῷ καταστατικῷ πάντοτε νόμῳ τῶν προσεγγίσεων,

ὅτι κυκλοφοροῦσι νῦν ἐν Γαλλίᾳ 8 διλιούνια φράγκων εἰς νομίσματα, ἐν τοῖς ὁποίοις ἀπὸ μὲν τοῦ χρυσοῦ 3 $\frac{1}{2}$ διλιούνια εἶναι ἐγγώρια 20φραγκα καὶ $\frac{1}{2}$ διλιούνιον εἰς ξένα τοιαῦτα, 750 ἑκατομ. εἰς 10φραγκα (ἐν οἷς ὀλίγα τὰ ξένα), 175 ἑκατομ. εἰς 5φραγκα, 25 ἑκατομ. εἰς 50φραγκα, 20 ἑκατομ. εἰς 100φραγκα· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀργύρου 2 διλιούνια εἰς ἐγγώρια 5φραγκα καὶ 880 ἑκατομ. εἰς ξένα τοιαῦτα, τῶν συμπληρωτικῶν νομισμάτων τῶν 2, 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{5}$ φράγκ. ὑπολογιζομένων ἰδιαιτέρως εἰς 120 ἑκατομ. φρ. Ἐν γένει ἡ ἀναλογία τῶν ὑπαρχόντων ἐν Γαλλίᾳ χρυσῶν νομισμάτων πρὸς τὰ ἀργυρᾶ ὑπολογίζεται ὡς 5 : 3.

Ἡ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΙΣ.

Καθόσον ἡ μηχανικὴ βιομηχανία προάγεται, κατὰ τοσοῦτον παρὰ τοῖς λαμπροῖς ἀποτελέσμασιν αὐτῆς ἀναπτύσσονται καὶ φοβεραὶ, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, παθήσεις τῆς ἀνθρωπότητος. Ἴνα ἐνδυσθῇ μία γενεὰ πολυτελῶς καὶ ἵνα κατοικήσῃ ἐπίσης, οὐσιῶδες μέρος ἐτέρας τρέχει κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς. Λάβετε ὑπ' ὄψιν τὴν ἐργαζομένην ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς καταστήμασι μικρὰν ἡλικίαν· ἀπειλεῖται προϊόντος τοῦ χρόνου ὑπὸ προώρου παρακμῆς· πρὶν διαβῆ τὸ ὄριον τῆς νεότητος, εἶναι ἐξηντλημένη.

Διὰ τοῦτο ὁ κανονισμὸς τῆς παιδικῆς ἐργασίας ἐθεωρήθη καὶ εὐλόγως ἀπανταχοῦ ὡς πρῶτιστον διοικητικὸν ἔργον. Δὲν πρόκειται περὶ τῶν περιοριστικῶν τοῦ μεσαιῶνος διατάξεων, ἀλλὰ περὶ προνοίας, ἣτις ὀφείλεται ἀπὸ γενικῆς ἐπόψεως ὡς ἀντιζύγιον πρὸς τὰς ἀτομικὰς ἀπὸ συστήματος παρεκβάσεις, εἰς ἃς δὲν εἶναι ἐπιτετραμένη ἡ διαστροφή τοῦ κοινωνικοῦ σκοποῦ, ὅστις δὲν δύναται ἢ νὰ εἶναι ἡ ἀρμονικὴ τοῦ ἔλου προαγωγῆ. Κατὰ πόσον ἡ πολιτεία ἔχει, ὑπὸ τὴν αἴρεσιν ταύτην, τὸ δικαίωμα νὰ παρεμβῇ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἐργασίας,

είναι αυστήρᾳ συνέπεια τῶν προειρημένων καὶ μάλιστα τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὅπου κοινωνικὴ ἀδικία ἐκεῖ καὶ πολιτικὴ ἀρώγῃ. Ἡ ἐπιτομία αὕτη περιλαμβάνει οὐ μόνον τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις, ἀλλὰ καὶ τὴν γυναικείαν καὶ ἐν γένει πᾶσαν τὴν σφαῖραν τοῦ ἐργατικοῦ θέματος, καθόσον συνδέεται αὕτη πρὸς ἀναγκαίους ὄρους τῆς ζωῆς.

ὑπὸ τοιαύτην ἐννοίαν ἡ μελέτη τῆς σχετικῆς τῶν ἐθνῶν νομοθεσίας κέκτηται πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον. Τοιοῦτοτρόπως μετὰξὺ διαφόρων νόμων ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὸν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ψηφισθέντα ἐν Ἑλβετία, τεθέντα δὲ εἰς ἐνέργειάν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1878. Κατ' αὐτὸν θεωροῦνται βιομηχανικὰ ἐργοστάσια ἐκεῖνα, ἐν οἷς σπουδαῖος, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἀριθμὸς ἐργατῶν ἐνασχολεῖται συγχρόνος καὶ κανονικῶς ἐκτὸς τῆς κατοικίας αὐτῶν καὶ ἐντὸς περιόχῃς κεκλεισμένης. Ὁ ἀρισμός, ὁ φωτισμός, ἡ διατήρησις τῶν μηχανῶν καὶ τῶν ἐργαλείων κανονίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ βλάπτηται ἡ υγεία τῶν ἐργαζομένων. Ἐν γένει ἡ οἰκοδομή, καὶ ἡ λοιπὴ τῶν ἐργοστασίων διευθέτησις τίθεται ὑπὸ εἰδός τι διοικητικῆς ἐπιτηρήσεως μέχρις αὐτοῦ τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ τῆς Δημοκρατίας Συμβουλίου. Μόλις λάβει χώραν συμβεβηκός τι, ἔχον σχέσιν πρὸς τὴν ζωὴν τῶν ἐργατῶν, καὶ εὐθὺς ἐπιβάλλεται εἰς μὲν τὸν διευθυντὴν τῶν ἐργοστασίων ἡ ἄμεσος εἰδοποίησις πρὸς τὴν διοίκησιν, εἰς ταύτην δὲ ἡ ἄμεσος ἐνέργεια ἐξηκριθωμένων ἐρευνῶν. Ἐκτὸς ἀνωτέρας βίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατό τις νὰ πρόδῃ, ἀναγράφεται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλβετικῇ νομοθεσίᾳ κανονικὴ τῶν ἐργοστασιαρχῶν ὑποχρέωσις εἰς ἀπόζημίωσιν τῶν ἐργατικῶν οἰκογενειῶν διὰ πᾶσαν βλάβην, τὴν ὁποίαν τὰ μέλη αὐτῶν ἤθελον ὑποστῆ ἐν τοῖς ἐργοστασίοις αὐτῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐργοστασίων, ρυθμίζεται μὲν αὕτη ὑπὸ τῶν ἐργοστασιαρχῶν, ὑποβάλλεται ὅμως ὁ κανονισμὸς αὐτῶν εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ἥτις ἐπὶ παντός εἶδους ἐργατικῶν ὄρων ἀκούει προηγουμένως τοὺς ἐνδιαφερομένους ἐργάτας. Ἐν γένει ἡ πληρωμὴ τῶν ἡμερομισθίων πρέπει τὸ βραδύτερον νὰ ἐνεργῆται

κατὰ δεκαπενθήμερον τοῖς μετρητοῖς· ἡ χορηγία μιᾶς ὥρας ἀναπαύσεως καὶ τόπου δι' αὐτὴν κατὰ τὸ γεῦμα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡμέρας ἐπιβάλλεται νομοθετικῶς. Ἐν γένει ἡ ἡμερησία ἐργασία προσδιορίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου εἰς ἔνδεκα ὥρας, ἐκτὸς τῶν παραμονῶν τῶν ἑορτῶν καθ' ὅς περὶορίζεται εἰς μόνον δέκα. Οὔτε οἱ ἐργοστασιάρχαι οὔτε οἱ ἐργάται δύνανται νὰ συμφωνήσωσι περισσότερον. Περίττον νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ κατὰ τὰς ἑορτάς ἐργασία εἶναι ἀπηγορευμένη, ἐκτὸς τῶν καταστημάτων ἐκείνων, ἐν οἷς ἡ συνέχεια τῆς ἐργασίας ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς εἰδικῆς φύσεως αὐτῶν, ἕτε ἕμως ἐναλλάξ οἱ ἡμίσεις ἐργάται ἀργοῦσι τὴν μίαν κυριακὴν καὶ οἱ λοιποὶ τὴν ἑτέραν. Αἱ λοιπαὶ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ προσδιορίζονται ὑπὸ τῶν κατὰ μέρος τοπικῶν διοικήσεων καὶ δὲν δύνανται νὰ ὦσι πλείονες τῶν ὀκτῶ κατ' ἔτος. Ἡ νυκτερινὴ ἐργασία ἀπαγορεύεται ἐν τοῖς ἐργοστασίοις, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων ἐν εἰδικαῖς ἐργοστασίοις, τῶν ὁποίων οἱ διευθυνταὶ ὑποβάλλουσι τὸν σχετικὸν ὀργανισμὸν εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Συμβουλίου· ἔνδεκα ὥραι νυκτερινῆς ἐργασίας ἐπιτρέπονται κατ' ἀνώτατον ὄρον, ἀφινομένων τῶν ὑπολοίπων τοῦ ἡμερο-νυκτίου ὥρῶν ἐκτὸς πάσης ἐργατικῆς συμφωνίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς καταστήμασι ἐργασίαν τῶν γυναικῶν, ἀπαγορεύεται αὕτη κατὰ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἑορτάς. Καί τοι ἐν τοῖς νηματούργείοις ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν εἶναι ἀναπόφευκτος, ὁ νομοθέτης ὑπῆρξε ἀμετάπειστος· ἐν γένει ἡ νυκτερινὴ ἐργασία τοῦ ὠραίου φύλου καὶ ἐν αὐτοῖς, ὡς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς, εἶναι αὐστήρως ἀπηγορευμένη. Ἐν γένει ἡ ἐργασία τῶν γυναικῶν κανονίζεται ἐπὶ τῶν μὴ ἐπικινδύνων μερῶν τοῦ βιομηχανικοῦ καταστήματος· ὁ καθαρισμὸς τῶν κινουμένων μηχανῶν καὶ ἄλλων ἐπικινδύνων μηχανημάτων ἀπαγορεύεται πρὸς τὰς γυναῖκας. Περίπλεον κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἐργασίας αἱ οἰκοδόποιναί ἐργάτριαι δικαιούνται εἰς ἡμισείας ὥρας πλεόν τῶν ἀνδρῶν ἀνάπαυσιν κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας· ὥστε 1 1/2 ὥρα διακοπῆς δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς οἰκίας των. Ὑπάρ-

χουσι κλάδοι βιομηχανίας καθ' ἃς ἀπαγορεύεται ἡ ἐργασία ἐγκύων γυναικῶν, καθὼς καὶ ἄλλοι ἐν οἷς δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐργασία αὐτῶν ἐπὶ ὀκτῶ ἐβδομάδας πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετόν των. Περιττὸν νὰ σημειωθῇ ἰδιαιτέρως ἡ μεγάλη ἐπιρροή τῆς διατάξεως ταύτης πρὸς τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ μεγάλην ὀνησιμότητα ἀποσβεῖ οὕτω, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, ἡ μητρικὴ πρόνοια.

Ἐν γένει ἀπαγορεύεται ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 14^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας φοίτησις ἐν τοῖς ἐργοστασίοις· ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπιτρέπεται μετὰ τὸ 10^{ον} ἔτος καὶ ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὸ 12^{ον}. Περιπλέον ἐν τῇ Ἑλβετικῇ Δημοκρατίᾳ ἐξασφαλίζεται ὑπὲρ τῶν διατρεχόντων τὸ 14^{ον} μέχρι τοῦ 16^{ου} ἔτους τῆς ἡλικίας των παιδῶν, ἡ εὐκολία τῆς φοιτήσεως εἰς σχολεῖα, ὥστε μοιράζεται τρόπον τινὰ ὁ χρόνος αὐτῶν μεταξὺ σχολείου καὶ ἐργοστασίου ἐν τῷ μέτρῳ, κατ' ἀνώτατον ὅρον ὁμοῦ 11 ὡρῶν καθ' ἑκάστην· τὸ λοιπὸν τὰ παιδιά παίζει. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν νυκτερινὴν ἐργασίαν, ἐνῶ ὑπάρχουσι κλάδοι τινὲς τῆς βιομηχανίας, ἐν οἷς τελείως ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος εἰς τὴν νέαν ἡλικίαν, ἀφ' ἑτέρου ἐν γένει ἀπαγορεύεται αὕτη εἰς τοὺς μὴ συμπληρώσαντας τὸ 18^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας των.

Ἡ ἀκριβὴς ἐφαρμογὴ τοῦ προκειμένου νόμου ἀνετέθη εἰς εἰδικὴν τοῦ κράτους ὑπηρεσίαν· πρόστιμα δὲ καὶ φυλακίσεις εἶναι εἰς χεῖρας τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας κατὰ τῶν παραβαίνοντων αὐτόν. Ἡ ποινὴ τοῦ προστίμου ὀρίζεται ἀπὸ 5 μέχρι 500 φράγκων, ἐν ὑποτροπῇ δὲ προστίθεται καὶ φυλάκισις μέχρι τριῶν μηνῶν. Κανονικαὶ καὶ ἔκτακτοι ἐπιθεωρήσεις διατηροῦσι τὸ ὅλον ἐν ἀρμονίᾳ. Ἐὰν ἡδύνατό τις νὰ ἐλέγξῃ εἰς τὸν Ἑλβετικὸν τῆς ἐργασίας νόμον δι' ὑπερβολὴν κανονιστικότητος πρὸς τὰς ὠρίμους ἡλικίας, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀτελεῖς, τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, ἀποτείνεται εἰς τὰς καθαρωτέρας δημοκρατικὰς πηγὰς.